

T.C.
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI
STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI

YEŞİL SATIN ALMA KRİTERLERİ
VE YAKLAŞIMI

AYŞEN SEVİNÇ
Mali Hizmetler Uzman Yardımcısı

MALİ HİZMETLER UZMANLIĞI ARAŞTIRMA RAPORU

ANKARA
ARALIK 2013

T.C.
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI
STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI

YEŞİL SATIN ALMA KRİTERLERİ
VE YAKLAŞIMI

AYŞEN SEVİNÇ
Mali Hizmetler Uzman Yardımcısı

Danışman: Nurettin YILDIZ

MALİ HİZMETLER UZMANLIĞI ARAŞTIRMA RAPORU

ANKARA
ARALIK 2013

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	I
ÖZET	II
KISALTMALAR DİZİNİ	III
ŞEKİLLER DİZİNİ	IV
GİRİŞ	-

BİRİNCİ BÖLÜM SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KAMU ALIMLARI

1.1. Sürdürülebilir Kalkınma Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi	1
1.1.1. Küresel Yaklaşım	1
1.1.2. Avrupa Birliğinde Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı	4
1.2. Sürdürülebilir Kamu Alımları Tanımı ve Tarihsel Gelişimi	5

İKİNCİ BÖLÜM YEŞİL KAMU ALIMLARI

2.1. Avrupa Birliğinde Yeşil Kamu Alımlarının Tarihçesi	8
2.2. Yeşil Kamu Alımları Tanımı ve Sürdürülebilir Büyümedeki Rolü	9
2.3. Avrupa Birliğinde Yeşil Kamu Alımları Mevzuatı	13
2.3.1 Avrupa Birliği Direktifleri	13
2.3.2. Sektörel Mevzuat	18
2.3.2.1. 106/2008 sayılı Avrupa Birliği Enerji Star düzenlemesi	18
2.3.2.2. Temiz Ve Enerji Verimli Kara Ulaşım Araçlarına Dair AB Direktif...18	

2.3.2.3. Binalarda Enerji Performansı Direktifi 2010/31	19
2.3.2.4. 2012/27 sayılı Enerji Verimliliği Direktifi	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEŞİL SATIN ALMANIN UYGULANMASI

3.1 Yeşil Satın Alım Politikası	21
3.2. Yeşil Satın Alma Politikasının Kaynakları	23
3.2.1. Avrupa Birliği Yeşil Satın Alma Kıstasları (Kriterleri)	23
3.2.2. Eko-Etiket (Çevre Etiket)	25
3.2.3. Diğer Etiketler	29
3.3. Yeşil Satın Almanın İhale Sürecine Uygulanması	29
3.3.1. İhale Öncesi Hazırlıklar	29
3.3.1.1. Satın Alım usulünün belirlenmesi	29
3.3.1.2. Pazar araştırması	30
3.3.1.3. YSA için olabilirlik incelemesi	30
3.3.1.3.1. Yaşam Döngüsü Analizi	30
3.3.1.3.2. Ortak Satın Alım	34
3.3.1.3.3. Enerji Performans Anlaşması (EPA)	34
3.3.2. İhale Süreci	34
3.3.2.1. İhale Konusunun Belirlenmesi	35
3.3.2.2. Teknik Şartnameler (Teknik Yeterlilikler)	35

3.3.2.2.1. Çevresel Teknik Standartlar Ve Eko Etiket	36
3.3.2.2.2. Performans Ve İşlevselliğe Dayalı Ölçütler	37
3.3.2.2.3. Üretim Süreçleri Yöntemi	37
3.3.2.2.4. Alternatif Teklif Kullanılması	38
3.3.3. Seçim Kıstasları	38
3.3.3.1. Dışlama kıstası	38
3.3.3.2. Teknik Kapasite Kriteri	39
3.3.4. İhale Etme Kıstasları (Tekliflerin Değerlendirilmesi)	40
3.3.5. Sözleşmenin Uygulanmasına İlişkin Hükümler	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDEN İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

4.1. Entegre Enerji Yönetim Hizmetleri, CONSIP- Ulusal İhale Ajansı, İtalya	42
4.2. Londra Olimpiyatlarında Sürdürülebilir Beton Arzı	44
4.3. Bulgaristan Çevre ve Su Bakanlığı %100 Geri Dönüşümlü Kâğıt	45
4.4. Barselona Sürdürülebilir Orman Ürünleri İhaleleri	47
4.5. Temizlik Ürünlerinde Resmi Eko-Etiketlerin Kullanımı, Esbjerg	49
4.6. Stockholm Çevre Dostu Bilişim Ekipmanları	51
SONUÇ.....	53
KAYNAKÇA.....	55

ABSTRACT

In the last thirty years, technological advances and rapid industrialization in the world lead to a fast degradation of the environment. At the “United Nations Environment and Development Conference” held in Rio de Janeiro in 1992 the countries participating searched for a solution to that problem and agreed on a new set of rules. Countries have started taking more into account environmental problems in their policies and regulations. As a result, countries have started to look for new policies which could enable them to reduce their damage to environment and increase the environmental awareness in public without incurring in more costs.

This quest for new policies has become the reason for the emergence of the concept of “sustainability” and the adoption of a “sustainable development approach”. This approach has become one of the pillars in today’s and future policies.

“Green procurement policies” are a crossroad for environment and sustainable development approaches. It is widely known that public procurement accounts for 1/3 of all public spending. Administrations thus play a major role in the increase in market share of green products and in the increase of environmental awareness through the establishment of rules on the environmental criteria which must be included within public procurement procedures.

In our rapidly growing country it is clear that measures have to be taken to prevent the loss of our natural resources and heritage. In addition to the non-governmental organizations who are working on this subject, the government has a major responsibility at this respect. Moreover, Turkey, as a country seeking to be a member of the European Union, should improve public awareness on environmental issues and develop a market for green products in order to compete with other European member states.

The emergence of green public procurement, sustainable development and their impact on the economy and the environment will be the subject of this research study.

ÖZET

Dünyada son otuz yıldır gözlemlenen teknolojik gelişmeler ve hızlı endüstrileşme, yaşadığımız çevrenin de hızlı şekilde tahribata uğramasına yol açmaktadır. 1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılan "Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı"nda çevre sorunlarına çözüm arayan devletlerin bir araya gelip bir dizi kuralları benimsemesiyle birlikte, ülkeler ulusal mevzuat ve politikalarında çevre politikalarına daha fazla yer ayırmaya başlamışlardır. Böylece devletler fazla maliyetlere katlanmadan; çevreye verdikleri olumsuz etkileri azaltabilecek, özel sektör ve vatandaşlar düzeyinde çevre bilincini oluşturabilecek politikalar bulma arayışına girmişlerdir.

Bu politika arayışları "sürdürülebilirlik" olgusunun doğmasına ve "sürdürülebilir kalkınma" yaklaşımının benimsenmesine yol açmıştır. Bu yaklaşım ekonomik, sosyal, çevresel boyutlarıyla bugünün ve geleceğin temel politikalarından olma yolunda ilerlemektedir.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının çevre alanıyla temas ettiği nokta ise 'yeşil satın alım politikaları' olmaktadır. Bilindiği üzere, kamu alımları kamu harcamalarının yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır. Bu satın alma gücüyle idareler, ihalelerde çevre kriterleri belirleyerek çevre dostu ürünlerin pazar payının artırılmasında ve toplumda çevre bilincinin geliştirilmesinde büyük rol oynamaktadır.

Ekonomisi hızla büyüyen ülkemizde de, doğal kaynaklarını ve doğal güzelliklerini kaybetme boyutlarına ulaşmadan önlemlerin alınması gerektiği açıktır. Bu konuda çalışan sivil toplum örgütlerinin yanında, devlete de önemli sorumluluklar düşmektedir. Ayrıca Avrupa Birliğine üyelik yolunda ilerleyen ülkemizin, Avrupa Birliği ekonomileriyle yarışabilmesi için çevre bilincinin ve çevre dostu ürünler üreten bir pazarın geliştirilmesi gerekmektedir.

Yeşil kamu alımlarının ortaya çıkışı, sürdürülebilir kalkınmadaki rolü ve ekonomiler ile çevreye etkileri bu araştırma raporunun konusunu oluşturacaktır.

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
a.g.e	: Adı Geçen Eser
CONSIP	:Concessionaria Servizi Informativi Pubblici (Ulusal İhale Ajansı)
CO₂	:Karbondioksit
EC	:European Commission (Avrupa Komisyonu)
ESCO	:Energy Service Company (Enerji Hizmetleri Şirketi)
FSC	:Forest Stewardship Council (Orman Koruma Konseyi)
TOE	:Tonne Of Oil Equivalent (Ton Petrol EŞdeğeri)
YSA	:Yeşil Satın Alım
YDA	:Yaşam Döngüsü Analizi

ŞEKİLLER DİZİNİ

- Şekil 1** : AB ülkelerinde YSA'nın 2009-2010 yılları arasındaki yayılımı
- Şekil 2** : Ülke bazında YSA'nın CO₂ salınımı etkisi
- Şekil 3** : YSA'nın Yeşil 7 ülkelerindeki finansal etkisi
- Şekil 4** : YSA 'ya ilişkin AB Direktifleri ve Politikaları
- Şekil 5** : YSA Yönetim Modeli
- Şekil 6** : Çevre Etiketleri Logoları
- Şekil 7** : Enerji Etiketleri Örneği
- Şekil 8** : YDA'da yer alan yaşam döngüleri
- Şekil 9** : YDA Metodolojisi
- Şekil 10** : Kullanım Ve Bertaraf Maliyetlerinin Toplam Maliyet Üzerindeki Etkisi

GİRİŞ

Dünyada son otuz yıldır gözlemlenen teknolojik gelişmeler ve hızlı endüstrileşme, yaşadığımız çevrenin de hızlı şekilde tahribata uğramasına yol açmaktadır. 1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılan "Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı"nda çevre sorunlarına çözüm arayan devletlerin bir araya gelip bir dizi kuralları benimsemesiyle birlikte, ülkeler ulusal mevzuat ve politikalarında çevre politikalarına daha fazla yer ayırmaya başlamışlardır. Böylece devletler fazla maliyetlere katlanmadan; çevreye verdikleri olumsuz etkileri azaltabilecek, özel sektör ve vatandaşlar düzeyinde çevre bilincini oluşturabilecek politikalar bulma arayışına girmişlerdir.

Bu politika arayışları "sürdürülebilirlik" olgusunun doğmasına ve "sürdürülebilir kalkınma" yaklaşımının benimsenmesine yol açmıştır. Sürdürülebilir kalkınma, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin günümüz kuşaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir kalkınma modelidir. Bu yaklaşım ekonomik, sosyal, çevresel boyutlarıyla bugünün ve geleceğin temel politikalarından olma yolunda ilerlemektedir.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının çevre alanıyla temas ettiği nokta ise 'yeşil satın alım politikaları' olmaktadır. Aynı temel işleve sahip, mal, hizmet ve yapım işleri arasında, yaşam döngüsü boyunca benzerlerine kıyasla daha az çevresel etkisi olan mal, hizmet ve yapım işlerinin kamu idareleri tarafından satın alınma süreci olarak tanımlanabilecek yeşil kamu alımları; son otuz yıldaki teknolojik gelişmelere ve sanayileşmenin hız kazanmasına paralel olarak önem kazanan "sürdürülebilir kamu alımları" politikasının önemli bir parçasıdır.

Yeşil kamu alımları sürecini anlayabilmek için sürdürülebilir kalkınma kavramının ve sürdürülebilir kamu alımlarının tarihsel boyutunu incelememiz gerekmektedir. "Yeşil Satın Alma Kriterleri Ve Yaklaşımı" konulu Araştırma Raporumuzun birinci bölümünde sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir kamu alımlarının ortaya çıkışına değinilmiş olup, sürdürülebilir kamu alımlarının tanımına yer verilmiştir. İkinci bölümde yeşil kamu alımlarının ortaya çıkışı ile sürdürülebilir büyümedeki rolünden bahsedilerek, konuya ilişkin Avrupa Birliği mevzuatındaki

düzenlemelere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde yeşil satın almanın, ülke politikasına dönüşme süreci ile ihale sürecine entegre edilmesi için aşamalar açıklanmaktadır. Son bölümde ise, Avrupa Komisyonunun derlediği Avrupa Birliğindeki yeşil satın alma politikası uygulayan ülkelerden örneklere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KAMU ALIMLARI

1.1 Sürdürülebilir Kalkınma Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi

1.1.1. Küresel Yaklaşım

Sanayi devrimiyle hız kazanan üretim artışı ile dünya nüfusunun hızla artmasının çevre ve doğal kaynaklar üzerinde yol açtığı baskılar ve bunların neden olduğu çevre problemleri 1970'lere kadar göz önünde bulundurulmayan bir olgu olmuştur. Doğal kaynakların sınırsız olduğu varsayımını kullanan klasik iktisatçılar uzunca bir süre çevre sorunlarını dikkate almadan büyümeyi hedeflemişlerdir. İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde ise Keynesyen iktisatçılar öncelik olarak ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, işsizliğin önlenmesi ve enflasyonun kontrol altına alınması gibi konulara yoğunlaşmış ve üretimin arttırılmasını amaçlamışlardır.¹

1970'li yıllardan başlayarak, insan yaşamının bu eşsiz küre üzerindeki olumsuz etkilerinin tartışılması hız kazanmış ve giderek yükselen bir sesle, dünyamızın doğal dengesinin bozulmakta olduğuna dikkat çekilmiştir. Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmelerin, sanayileşmede atılan dev adımların, giderek artan ve çeşitlenen üretimin, tüketimin ve diğer alanlardaki gelişmelerin, başta insan ömrünün uzaması, refah düzeyinin artması, eğitimin yaygınlaşması ve okur-yazarlık oranının yükselmesi, hastalıklardan kaynaklanan ölümlerin azalması gibi yaşam koşullarını iyileştirici yönleri olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte, mevcut kalkınma-gelişme politikalarının yol açtığı olumsuzlukların, gezegenimizin ve üzerinde yaşayan insanların geleceğini tehdit ettiği dile getirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda 20. yüzyılın son çeyreği, çevre ve kalkınma sorunlarının tüm dünyada gündemin üst sıralarında yer almaya başladığı, insanlık için oldukça karamsar ve ürkütücü bir geleceğin resmedilmeye başlandığı bir dönemi nitelemektedir. Giderek kirlenen, doğal kaynakları hesapsızca tüketilen bir dünyada sürekli artan çevresel bozulmaya

¹ Dulupçu, Murat, "Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler", Dış Ticaret Dergisi, 20, 2000

ve bu bağlamda çölleşme, ormansızlaşma, canlı türlerindeki azalma, su ve toprak kirliliği, atıklar, asit yağmurları, küresel ısınma, ozon tabakasının aşınması gibi gelişmelere dikkat çekilmektedir. Ayrıca çevre sorunlarının dünyadaki nüfus patlaması, giderek artan yoksulluk ve işsizlik, sağlıksız kentleşme, silahlanma yarışı, derinleşen uluslar arası eşitsizlik gibi sorunlara da yönelecek şekilde yeni ve geniş bir bakış açısı ile ele alınması zorunluluğu da vurgulanmaya başlanmıştır. İnsanlığın çıkış yolu ise, çevre ile kalkınma arasındaki yaşamsal köprünün güçlendirilmesine ve kalkınmanın “sürdürülebilir” olmasına bağlanmıştır.²

5-16 Haziran 1972 tarihlerinde Stockholm’de gerçekleştirilen “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı”nda (Stockholm Konferansı), sosyo-ekonomik yapıları ve gelişme düzeyleri farklı olan birçok ülke, “çevre” konusunda ilk defa bir araya gelmiştir. Konferans sonunda, "Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Bildirisi" kabul edilmiştir. “Sürdürülebilir kalkınma” kavramı ise ilk kez, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’na hazırlanan Brundtland Raporu’nda "Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma" olarak tanımlanmıştır.

Brundtland Raporu, genel olarak; yoksulluğun ortadan kaldırılmasını, doğal kaynaklardan elde edilen yararın dağılımında eşitliğin sağlanmasını, nüfus kontrolünü ve çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesini sürdürülebilir kalkınma ilkesi ile doğrudan ilişkilendirmektedir.

Bu bağlamda, Brundtland raporunda, ekonomik büyümenin çevre dostu bir bakış açısı ile gerçekleştirilebileceği varsayımından yola çıkılarak, dünyadaki çevre sorunlarının üstesinden gelebilmek ve yoksulluğu önlemek için, gelişmekte olan ülkelerin önemli rol oynayacağı anlayışıyla, yeniden yapılanmayı sağlayacak uzun dönemli bir büyüme çağına girilmesi gerektiği öne sürülmüştür.

² Emrealp, Sadun, Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı, Şubat 2005

3-14 Haziran 1992 tarihlerinde Rio de Janeiro'da yapılan "Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı" (Rio Konferansı), ulusların çevreye duyarlı yönetim sağlamalarına yönelik bir dizi ilkenin benimsenmesi açısından önemli bir adım olmuştur. Bu çerçevede başta bir eylem planı olan Gündem 21'in yanı sıra Rio Bildirisi ile Orman Prensipleri kabul edilmiştir. Ayrıca, Konferans sırasında, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ile Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi imzaya açılmıştır. Rio Konferansı'nda alınan kararlar doğrultusunda hazırlanan Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi de 1994 yılında imzaya açılmıştır.

"Kalkınma" için evrensel bir çerçeve ortaya koyan, Birleşmiş Milletler Binyıl Zirvesi'nde hükümetler tarafından 2000 yılında kabul edilen Binyıl Bildirisi ve Binyıl Kalkınma Hedefleri, ortak geleceğimiz için gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelerle birlikte işbirliği içinde çalışmasını sağlayan bir araç olarak kabul edilmektedir. "Binyıl Kalkınma Hedefleri" çerçevesinde yer alan sekiz hedefin 2015 yılına kadar yerine getirilmesi öngörülmektedir. Binyıl Kalkınma Hedefleri, aşırı yoksulluk ve açlıkla mücadele, cinsiyetler arası eşitliğin teşvik edilmesi, çocuk ölümlerinin azaltılması gibi konuların yanı sıra çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması konusunu da içermektedir. Çevresel sürdürülebilirlik konusundaki hedef; "ülkelerin politikalarına sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin yerleştirilmesi ve doğal kaynaklarda yaşanan kayıpların tersine çevrilmesi" olarak belirlenmiştir.

Rio Konferansı'nda ortaya çıkan sonuçların takibi ve ülkelerin ve ilgili paydaşların Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşma çabalarının uyumlu hale getirilebilmesi için 26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihleri arasında Johannesburg'da "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi" gerçekleştirilmiştir.³

Johannesburg Zirvesinin çıktıkları doğrultusunda Haziran 2003'te sürdürülebilir tüketim ve üretim için 10 yıllık Çerçeve Programının oluşturulduğu küresel bir süreç olan Marakeş Süreci başlatılmıştır. Bu sürecin amaçları; ülkelere ekonomilerini daha çevreci hale getirebilmeleri için destek olmak, tüzel kişilerin daha çevreci iş

³ <http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-cevre-konulari.tr.mfa>

modelleri geliştirmesine yardımcı olmak ve daha sürdürülebilir yaşam tarzlarına adapte olabilmeleri için tüketicileri yönlendirmek olarak belirlenmiştir.⁴

Böylece sürdürülebilir kamu alımları politikası birçok OECD ülkesinde (Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Kanada, Avusturalya, Güney Kore) ve ayrıca gelişmekte olan ülkelerde de (Çin, Tayland, Filipinler) başlatılmıştır.

Dünyadaki sürdürülebilir ve yeşil ekonomilere katkı sağlayacak bir başka gelişme olan Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20 Zirvesi) 20-22 Haziran 2012 tarihlerinde Brezilya'nın Rio de Janerio kentinde gerçekleştirilmiştir.

Rio+20 Zirvesi'nde tüm Dünya'dan gelen liderler, 20 yıl önce 1992 Rio Zirvesi'nden bu yana tüm dünyada yaygın olarak kullanılan "sürdürülebilir kalkınma" hedefinin günümüz ihtiyaçlarına (iklim değişikliğiyle mücadele, ekonomik krizleri aşma, düşük karbon emisyonlu kalkınma, vb.) göre yeniden şekillenen hali "yeşil büyüme" hedefi için uluslararası arenada ortak bir tanıma ulaşmayı hedeflemişlerdir.⁵

1.1.2. Avrupa Birliğinde Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı

Avrupa Birliği üye devletleri 1972 Stockholm Konferansını takiben, Çevre Eylem Programları oluşturarak çevre politikalarını uygulamaya koymuşlardır. 4 üncü Çevre Eylem Programında (1987-1993) çevrenin korunması kavramı diğer AB politikalarıyla bütünleştirilerek genişletilmiştir.

5 inci Çevre Eylem Programında (1993-2001) "sürdürülebilirlik" kavramı "Sürdürülebilirliğe Doğru" başlığı altında bir hedef haline getirilmiştir. Bu planda Brundtland Raporundaki sürdürülebilirlik kavramına ilk kez yer verilmiştir. 1997 Amsterdam Antlaşmasıyla sürdürülebilir kalkınma Avrupa Birliği politikalarının temel hedefi olarak belirlenmiştir.⁶

⁴ <http://esa.un.org/marrakechprocess/>

⁵ <http://www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php?Sayfa=haberdetay&Id=867>

⁶ Zwart R.,Kamphof R.,Hollander K., Iwaarden A., Activities of European Union On Sustainable Urban Development, European Metropolitan Network Institute, September 2012

2001’de 6 ncı Çevre Eylem Programı (2001-2012) başlatılmıştır. Aynı yıl, Avrupa Konseyi ilk kez Avrupa Birliği Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisini kabul etmiştir. Strateji 2010’a kadar toplam 7 öncelikli hedef ve eylemler sunmaktadır. Çevreyle ilişkili olan öncelikler şunlardır;

- İklim değişikliği, temiz enerji
- Sürdürülebilir üretim ve tüketim
- Doğal kaynakların korunması ve muhafaza edilmesi⁷

Strateji, sürdürülebilir kalkınma sürecinin gidişatını göstergeler ile ölçülebilir hale getirmiştir. 2007 yılı itibariyle Avrupa Komisyonu’nun her iki yılda bir bu göstergelere ilişkin olarak süreç raporu hazırlaması zorunlu kılınmıştır.

Yürürlükte bulunan Avrupa 2020 Stratejisinde ise “Sürdürülebilir Büyüme” başlıklı “daha verimli kaynak kullanan, yeşil ve rekabet edebilir bir ekonomi” önceliği oluşturulmuştur.

Bu yaklaşım Avrupa Birliğini düşük karbonlu ve kaynaklar açısından daralmış bir dünyada çevresel azalmayı engelleyici, biyo-çeşitliliği koruyucu ve kaynakların israfını önleyici bir noktada konumlandıracaktır. Ulaşılması amaçlanan temiz ve verimli enerji hedefinin, petrol ve gaz ithalatını azaltması ve enerji alanından tasarruf edilen bu kaynağın ekonomik büyüme ve yeni istihdam olanaklarının yaratılmasında kullanılması öngörülmektedir. ⁸

1.2. Sürdürülebilir Kamu Alımları Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Sürdürülebilir büyüme; hükümet ve organizasyonların işlemlerinde sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları göz önüne almalarıdır. Kamu ihalelerine sürdürülebilir büyüme konsepti eklendiğinde sürdürülebilir kamu alımları “Organizasyonların mal, hizmet ve yapım işleri ihtiyaçlarının tüm ürün hayat döngüsünde ve ürünlerin çevreye olumsuz etkilerinin minimuma indirilerek sadece

⁷ <http://ec.europa.eu/environment/eussd/>

⁸ Akbaş G., Apar A., Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi, T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Eylül 2010, Ankara

organizasyona değil topluma ve ekonomiye de faydasının gözetilerek karşılanması” şeklinde tanımlanmıştır.

Sürdürülebilir kamu alımları Birleşmiş Milletler Ajanda 21’de tanımlanmıştır. Johannesburg Planının 3 üncü bölümünde sürdürülebilirliği başarmak için bunun nasıl uygulanacağından bahsedilmiştir. Yakın zamandaki Sürdürülebilir Gelişim Komisyonunun 19 uncu toplantısında bütün bölgeler için sürdürülebilir kamu alımları öncelikli konu olarak belirlenmiştir. Ayrıca sürdürülebilir kamu alımları Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme) Yeşil Ekonomi Raporunda yeşil ekonomiye geçiş için kilit aktör olarak belirlenmiştir.

Sürdürülebilir kamu alımları sayesinde hükümetler örnekleri takip ederek çevresel sosyal ve ekonomik alanda temel politika hedeflerini gerçekleştirebilirler.

Kamu harcamaları genel olarak ulusal gayri safi milli hâsıllarının %15 ila %30 unu oluşturmakta ve her harcama, pazarları yenilik ve sürdürülebilirliğe teşvik etmek için bir araç olmaktadır. Sürdürülebilir kamu alımları hükümetlerin sera gazı emisyonları, enerji, su ve verimliliğini artırma ve geri dönüşümü destekleme gibi çevresel hedeflere ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Sürdürülebilir kamu alımlarının sosyal faydaları ise fakirliğin azaltılması, eşit ve temel çalışma koşullarının güçlendirilmesidir. Ekonomik yönden bakıldığında da, gelir getirici, maliyet düşürücü ve yeteneklerin ve teknolojinin paylaşımını destekleyici bir rol oynadığı görülmektedir.

Son zamanlarda sürdürülebilir kamu alımları politikası ve girişimleri tüm dünyada uygulanmaya başlanmıştır. 2002 yılında hükümetlerin bu çabalarını resmi bir çerçevede ve destek sağlanarak inşa etmeleri için Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD) Konseyi bir tavsiye kararı oluşturmuştur. 2004 yılının mart ayında Avrupa Birliği Parlamentosu ve Konseyi tüm üye Ülkelerinin kamu alımlarında en avantajlı teklif yanında çevre kriterini de eklemeleri için bir direktif yayımlamıştır. Avrupa komisyonu ihalelere sosyal kriterin de dâhil edilmesi için halen bir çalışma

yürütmektedir. Sürdürülebilir kamu alımları sadece gelişmiş ülkelerle sınırlı olmayıp gelişmekte olan ülkelerde de gittikçe artan şekilde uygulanmaya başlanmıştır.⁹

⁹ United Nations Environment Programme, Sustainable Public Procurement Implementation Guidelines, 2012

İKİNCİ BÖLÜM

YEŞİL KAMU ALIMLARI

2.1. Avrupa Birliğinde Yeşil Kamu Alımlarının Tarihçesi

Yeşil kamu alımlarından ilk kez 2003 yılında Bütünleşmiş Ürünler Politikası üzerine Komisyon Bildiriminde bahsedilmiştir. Bununla üye ülkeler 2006 yılı sonuna kadar ulusal eylem planlarında yeşil kamu alımlarını uyarlamaları için teşvik edilmiştir. Diğer adım ise 2008 yılındaki Yeşil Kamu Alımları Hakkında Avrupa Komisyonu Bildirimi'dir. Bu belge yeşil kamu alımlarına ilişkin olarak Avrupa Birliğindeki temel belgedir. Komisyon 2010 yılına kadar, üye ülkelerdeki kamu ihalelerinin %50 sinin yeşil olacağını garanti etmiştir.¹⁰

Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Anlaşmanın (Lizbon Antlaşması) 194 sayılı Kanununun ilk bendinde “Birliğin enerji politikası, iç pazarın kurulması ve işleyişi çerçevesinde ve çevrenin korunması ve iyileştirilmesi ihtiyacını göz önünde tutarak, üye devletler arasında dayanışma ruhu içinde, aşağıdakileri hedefler: (.....) c) *enerji verimliliğinin, enerji tasarrufunun ve yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesinin desteklenmesi.*” hükmü yer almaktadır. Ayrıca Avrupa 2020 Stratejisi; akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyümeyi başarmak için yeşil kamu alımlarını önemli ölçütlerden biri olarak gösterilmiştir.¹¹

2011 yılının sonuna doğru Avrupa Komisyonu kamu ihalelerinin modernizasyonu için bir öneri sunmuştur. Bu önerinin amacı yapım işleri, mal ve hizmet alımlarını düzenleyen 2004/18/EC direktifini ve su enerji, ulaşım ve posta hizmetleri için kamu alımlarını düzenleyen 2004/17/EC direktifini gözden geçirip yenilemektir. Öneri isteklilerin değerlendirilmesinde “yaşam döngüsü maliyetleme” yöntemine ve çevre etiketlerine atıf yapmaktadır.

¹⁰ Wozniacki L., Guidance to Foster Green Public Procurement, European Environmental Bureau, April 2012

¹¹ T.C Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği [ABGS], Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliğinin İşleyişi hakkında Antlaşma, Ankara 2011

2.2. Yeşil Kamu Alımları Tanımı ve Sürdürülebilir Büyümedeki Rolü

Her yıl Avrupa Birliğindeki kamu otoriteleri Avrupa Birliği gayri safi yurtiçi hasılasının yaklaşık %19 unu ofis malzemeleri, yapım malzemeleri ve ulaşım araçları ve hizmetleri, yapım işleri, temizlik ve yemekhane hizmetleri gibi mallara harcamaktadır.

Kamu alımları üretim ve tüketim eğilimlerini şekillendirmektedir. Bu yüzden kamu otoritelerinin “daha çevreci mal ve hizmetler” talebi şüphesiz çevreye duyarlı ürün ve hizmetler pazarının oluşturulmasını ya da bu pazarın genişletilmesini ve böylece de firmaların çevre teknolojilerini geliştirmelerini sağlamaktadır.¹²

Yeşil satın alım (YSA), Avrupa Komisyonu’nun Daha İyi Bir Çevre için Kamu Alımları başlıklı bildiriminde “aynı temel işleve sahip mal, hizmet ve yapım işleri arasında, yaşam döngüsü boyunca benzerlerine kıyasla daha az çevresel etkisi olan mal, hizmet ve yapım işlerinin kamu idareleri tarafından satın alınma süreci,” olarak tanımlanmaktadır.

Yeşil satın alım, yeşil ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi için sanayiye reel teşvikler sağlayarak, özellikle kamu alımlarının piyasadaki payının büyük olduğu, inşaat, sağlık hizmetleri veya toplu taşıma gibi sektörlerde yenileşmenin (inovasyon) başlıca itici gücü olabilir. Sadece sözleşmedeki satın alma fiyatı değil, ürünün eksiksiz yaşam döngüsü maliyetleri de göz önüne alındığı takdirde yeşil satın alım, kamu idarelerine mali anlamda tasarruf olanağı da sunar. Örneğin, az enerji harcayan ve su tasarrufu sağlayan ürünler satın almak hizmet faturalarını önemli ölçüde düşürmeye yardımcı olabilir. Ürünlerde tehlikeli maddelerin azaltılması ise bertaraf maliyetlerini düşürebilir. Yeşil satın alımı uygulayan idareler, değişen çevresel zorluklar karşısında daha tedbirli olacak ve sera gazı salımlarının azaltılması, enerji verimliliği gibi siyasi ve bağlayıcı hedefler ile diğer çevre politikaları açısından hazırlıklı hale gelecektir.¹³

¹² Commission of the European Communities [EC], Public Procurement For A Better Life, COM 2008, Brussels, 2008

¹³ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

2008’de Avrupa Komisyonu “Daha İyi Bir Çevre İçin Kamu Alımları” bildiriyle Avrupa’da 2010 yılına kadar tüm kamu alımı süreçlerinin “yeşil” olmasına ilişkin bir hedef belirlemiştir. Burada “yeşil” teriminden kasıt, inşaat, ulaşım temizlik hizmetleri gibi 10 öncelikli mal ve hizmet grupları için oluşturulan AB temel kıstaslarına uyumlu satın alma prosedürleridir.

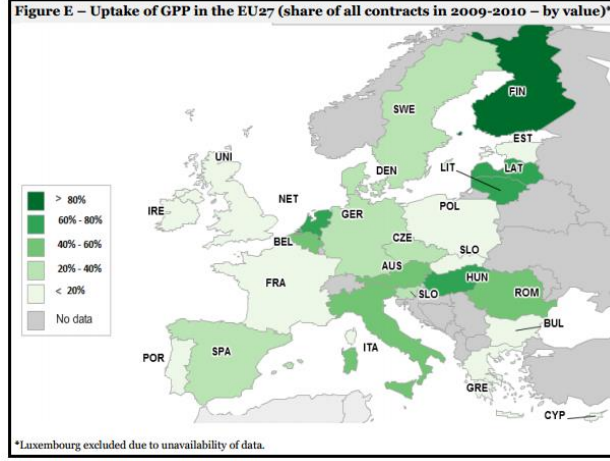
2011 yılında bu hedefin sağlanıp sağlanmadığını ölçmek için komisyon, 26 üye devletin katılımıyla 850 adet kamu idaresinde bir çalışma yürütmüştür. Bu idareler 2009-2010 döneminde gerçekleştirdikleri tüm ihalelerde “yeşil” yaklaşımlarını ve 10 temel YSA kıstası içeren mal/ürünler için imzaladıkları son sözleşmedeki YSA kıstasını kullanımlarıyla ilgili cevaplar vermişlerdir. Bu çalışmada 2009-2010 yılında gerçekleştirilen yaklaşık 117.5 milyon euroluk 230.000 tane ihale hakkında bilgi toplanmıştır.

Raporun ana bulguları şu şekildedir:

- ✓ Avrupa’da yeşil satın alma anlayışı iyice kavranılmış olsa da, %50 hedefine ulaşamamıştır. 2009-2010 yılında imzalanan son sözleşmelerin %26 sı bütün YSA temel kıstaslarını içermektedir. Sözleşmelerin %55 i ise en azından 1 adet YSA temel kıstası içermekte olup, bu da yeşil kamu alımlarının geniş ölçekte gerçekleştirildiğini göstermektedir.¹⁴
- ✓ Bu çalışma 7 ülkede (Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Almanya, Büyük Britanya, Hollanda ve İsveç) yeşil kamu alımlarının daha yüksek bir olgunluk ve farkındalık düzeyiyle adapte edilmiş pek çok yeşil ilanlar ve araçlarla diğer 18 ülkeye göre daha bütünleşik olduğunu göstermiştir. Bu araçlar;
 - Güçlü politik destekler, örneğin ulusal yönergeler ve eylem planları
 - Ulusal çevre etiketleri
 - Yaşam döngüsü analizi ve alternatif tekliflerin kullanılması

¹⁴ http://ec.europa.eu/environment/gpp/studies_en.htm

2009-2010 döneminde yeşil kamu alımı temel kıstaslarının kullanıldığı sözleşmelere ilişkin tabloya aşağıda verilmiştir:

Şekil 1: AB ülkelerinde YSA'nın 2009-2010 yılları arasındaki yayılımı

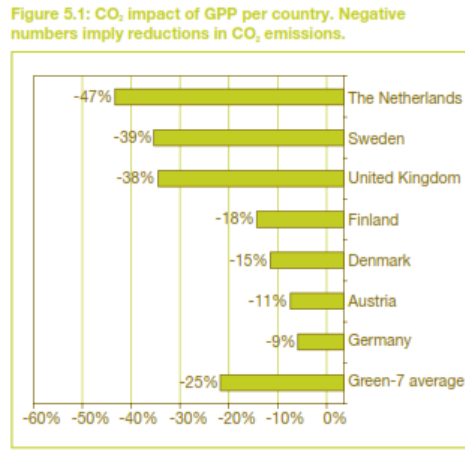
Ayrıca, bölgesel ve ulusal düzeyde yapılan çalışmalar Kuzey Avrupa ülkelerindeki çevresel etki potansiyelleri yüksek ürün gruplarının ihalelerinde ihaleyi kazanan isteklinin seçiliminde %37 oranında yeşil satın alma kriterinin bulunduğunu göstermiştir. İlanlarda çevre kriteri %5-%20 oranları arasında yer almış ve bütün kriterler dikkate alındığında bu kriterin %3,3 oranında ihale sonucuna etki ettiği görülmüştür. Bu hesaplamalarda baskın kriter %51 oranla fiyat teklifi, % 37 oranıyla da teknik nitelikler olarak gözlemlenmiştir. 2003 yılında yüksek, orta, düşük çevresel etkileri olan ürün gruplarının Kuzey Avrupa ülkelerindeki yeşil ilanlardaki oranları sırasıyla yaklaşık olarak %73, %44, %30 dur.

Görüldüğü üzere; yeşil kamu alımları Avrupa Çevre Stratejisinde anahtar bir rol oynamaktadır. Çevresel gereklilikler kamu ihalelerine sistematik olarak eklendikçe bu durumun çevreye olan potansiyel faydası açık ve ölçülebilir olmaktadır.¹⁵ Örneğin, kamu talebini daha çevreci enerji arzıyla buluşturdukça sera gazları kullanımından 60 milyon ton (bu rakam Kyoto Protokolünde Avrupa Birliği için konulan kotanın %18 ine denk gelmektedir) tasarruf edilebilecektir. Başka bir çarpıcı örnek verilirse, Avrupa Birliğindeki kamu idarelerinde enerji verimliliği

¹⁵ Parikka K., Nissinen A., Enhancing Green Practice In Public Road Construction Procurement, August 2008

yüksek bilgisayarlar kullanıldığı takdirde, atmosfere karbondioksit salınımı yıllık 850.000 ton azalacaktır.¹⁶

PricewaterhouseCoopers danışmanlık firmasının Avrupa genelinde 2006-2007 dönemi için yaptığı istatistiksel araştırmaya¹⁷ göre, yeşil kamu alımlarının karbondioksit (CO₂) salınımı üzerindeki etkileri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Şekil 2: Ülke bazında YSA'nın CO₂ salınımı etkisi

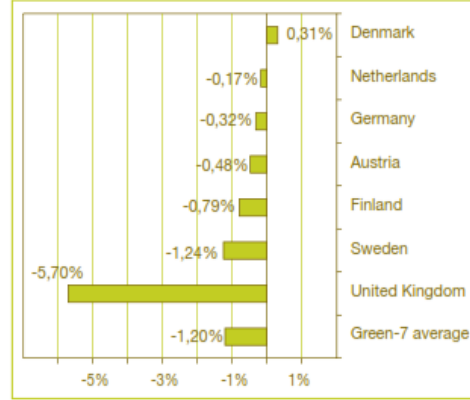
Bu araştırmada bütün yeşil ürün grupları (10 adet) ele alınmış olup, temizlik ile yiyecek ve içecek hizmetlerinin karbondioksit salınımı açısından bir etkisi olmadığı anlaşılmıştır. Yeşil satın alımların karbondioksit salınımlarına etkisi pilot seçilen 7 ülkede oldukça olumludur. Yukarıda gösterilen ve YSA politikaları uygulayan yedi ülkenin ortalama karbondioksit salınımları %25 daha az olarak gözlemlenmiştir.

Yine aynı danışmanlık firmasının yapmış olduğu çalışmada, yeşil satın alım kriterlerinin uygulandığı mal ve hizmetler ile bu kriterlerin uygulanmadığı mal ve hizmetler için gerçekleştirilen ihalelerdeki finansal olarak farklılıkların gösterildiği tabloya aşağıda yer verilmiştir:

¹⁶ Testa F., Iraldo F., Frey M., Daddi T., What Factors Influence The Uptake Of GPP Practices? New Evidence From An Italian Survey, Ecological Economics, 2012

¹⁷ PricewaterhouseCoopers, Collection Of Statistical Information On Green Public Procurement In The EU Report-On Data Collection Results, January 2009

Figure 6.2: Financial impact of GPP in the Green-7. Negative numbers imply reductions in costs and positive numbers imply increases in costs.

Şekil 3: YSA'nın Yeşil 7 ülkelerindeki finansal etkisi

Tablo, tüm ürün gruplarının sonuçlarının ortalamasını, ülke bazında göstermektedir. Tablodaki negatif yüzdeler kamu otoritelerinin yeşil satın alma kriterlerini uygulayarak satın aldıkları ürün ve hizmetler için maliyetlerinin ne kadar düştüğüne işaret etmektedir. Çalışmada 2006-2007 yılı için tabloda belirtilen yedi ülkede yapılan ihalelerde ortalama %50 oranında yeşil satın alma kriterlerinin uygulandığı ve bu yedi ülke için bu uygulamanın finansal açıdan ortalama %1,2 maliyet düşürücü etkisi olduğu ifade edilmektedir.

2.3. Avrupa Birliğinde Yeşil Kamu Alımları Mevzuatı

2.3.1 Avrupa Birliği Direktifleri

Avrupa Birliği kamu ihale politikasının ve mevzuat uygulamalarının dayanağını, 1957 tarihli Roma Anlaşması oluşturmaktadır. Bu anlaşma, tabi olunan vatandaşlığa bağlı olarak uygulanan ayrımcılığı ve mal ve hizmet seçiminde kısıtlamaları yasaklayan ilk kamu ihale kurallarını içermektedir. Haliyle Avrupa Birliği kamu alımları düzenlemeleri Roma Anlaşması'nın açıklık, saydamlık, rekabet ve eşitliği içeren genel kuralları doğrultusunda şekillenmektedir. Malların serbest dolaşımı, serbest yerleşim, hizmet sunumunda serbestlik ve rekabetin korunması AB'nin belirleyici ilkelerindedir. Bu çerçevede; AB üyesi ülkelerin merkezi ve yerel seviyede bütün kamu kurumları, devlet işletmeleri, özel ve ayrıcalıklı hak verilmiş bütün kuruluşları bu ilkelere uymak zorundadır. Kamu ihalelerinin gerçek rekabete

açılmasını öngören programın kökleri de, Roma Anlaşması'nın 2 nci maddesinde yer alan ortak (tek) pazar kavramına dayanmaktadır. Bu maddede Topluluğun amacı, ortak bir pazar kurmak; Topluluğun bütünü içindeki faaliyetlerin uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesini sağlamak; yüksek seviyeli bir istihdam ve sosyal koruma ile sürdürülebilir ve enflasyonist olmayan bir büyümeyi gerçekleştirmek; yüksek dereceli rekabet ve ekonomik bütünleşme ile yaşam seviyesini ve kalitesini arttırmak; üye devletler arasında ekonomik ve sosyal bütünleşmenin ve dayanışmanın iyileştirilmesini sağlamak olarak belirlenmiştir.¹⁸

Kamu alımlarında ulusal mevzuatlar için çerçeve oluşturan iki adet direktif bulunmaktadır: 2004/18/EC ve 2004/17/EC. Bu direktifler 4 Temmuz 2001 komisyon bildirim ve Avrupa Toplulukları Adalet Divanınının 17 Eylül 2002 tarihindeki C-513/99 Nolu Concordia Otobüsü, Finlandiya Kararı ile 4 Aralık 2003 tarihindeki C-448/01 Nolu Winelectricity davalarının yorumlanmasıyla 2004 yılında değiştirilmiştir.

Direktiflerde de belirtildiği üzere, direktifler eşik değerleri aşan ihalelere uygulanmaktadır. Bu eşik değerler 2012 yılı itibariyle;

- Yapım işleri için 5.000.000 Euro
- Mal ve hizmet alımları için
 - Federal devlet idareleri için 130.000 Euro
 - Diğer kamu idareleri ve kuruluşları için 200.000 Euro
 - Su, enerji, ulaşım ve posta hizmetleri için 400.000 Euro¹⁹ şeklindedir.

Direktifler kamu alımlarında, teknik özelliklerin belirlenmesi, ihaleyi verme kriterleri ve sözleşme performansı şartlarında çevresel faktörlerin adapte edilmesi olanağını sağlamıştır. ²⁰ Dolayısıyla yukarıda bahsedilen eşik değerleri aşan kamu ihalelerinde çevreci bir politika izlemek isteyen kamu idareleri faydalanabilir.

¹⁸ Güven Ü.Y., Avrupa Birliği Kamu İhale Politikası ve Türk İhale Sisteminin Avrupa Birliği Sistemine Uyumu, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, Mayıs 2007, Ankara.

¹⁹ Eşik değerler 2004 yılından itibaren her iki yılda bir revize edilmektedir. (2004/18/EC, Madde 78)

²⁰ European Project Buy Smart +, Analysis Report Of Procurement Standards And Procurement Praxis In Europe

Yapım işleri ile mal alımı ve hizmet alımlarına ilişkin kamu ihalelerinin gerçekleştirilmesine yönelik usullerin koordinasyonu hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 31 Mart 2004 tarihli ve 2004/18/EC sayılı Direktifi'nde, kamu otoritelerinin kamu alımları aracılığıyla çevrenin korunmasına yapabilecekleri katkı açıklanmıştır. 2004/18/EC sayılı direktifin girişindeki 5 inci maddede “bu direktif ihale makamlarının bir yandan ihalelerinde paranın tam karşılığını alırken, bir yandan da çevrenin korunmasına ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesinde katkıda bulunma şekillerine açıklık getirmektedir.” hükmüne yer verilmiştir.

Direktif, kamu alımları için teknik nitelikleri de göstermektedir: Giriş 29 uncu maddede “*belirli bir ihalenin teknik şartnamesi için çevresel koşullar belirlemeyi isteyen ihale makamları, bir üretim yöntemi ve/veya bir ürün grubu ya da hizmetlerin özel çevresel etkileri gibi çevresel özellikleri belirleyebilir; (...) tüm isteklilerin, ihale makamı tarafından tespit edilen ihtiyaçların kapsamını bilmelerini teminen, teknik şartnamelerde açıkça belirtilmelidir.*” hükmü yer almaktadır.

Teknik özellikler ve çevresel etkiler Direktifin 23 üncü maddesinde daha detaylı açıklanmıştır: “Topluluk hukukuyla uyumlu olduğu sürece zorunlu ulusal teknik kurallara hanel getirmeksizin, teknik şartnameler aşağıdaki şekillerden birinde oluşturulur: (...) b) performans veya işlevsel koşullar bakımından; *işlevsel koşullar çevresel özellikleri içerebilir.* Ancak bu parametreler, isteklilerin ihale konusunu belirleyebilmeleri ve ihale makamlarının ihaleleri gerçekleştirebilmelerine yetecek kadar kesin olmalıdır.”

Yeşil ihale deneyimi az olan kamu otoriteleri teknik gereklilikleri değerlendirmede bazı sorunlar yaşayabilmektedir. Dahası, isteklilerden ürün yaşam döngüsü yaklaşımına dayalı teknik gerekliliklerin istenilmesi bazı ek maliyetler getirebilmektedir. Bu tarz problemler kamu alımlarında Çevre etiketi kullanmakla giderilebilmektedir. Direktif, çevre etiketleri kullanımına yasal bir dayanak oluşturmaktadır. İhaleye çıkan idareler, Avrupa çevre etiketi gibi çevre etiketleri denilen teknik standartları kullanmaktadır. Çevre Etiketi kullanımı için resmi kurumlar, tüketiciler, üreticiler, dağıtıcılar ve çevre organizasyonları gibi çeşitli paydaşların katılım sağlayabildiği bilimsel bilgiye dayalı yeterliliklerin aranmış

olması şarttır. Ayrıca, etiketin tüm istekliler tarafından ulaşılabilir olması gerekmektedir. 2004/18/EC Direktifinin 23 üncü maddesi altıncı fıkrasında belirtildiği üzere; ihale yapan idareler çevre etiketli ürün ve hizmetleri, isteklinin teknik yeterliliğine ilişkin bilgileri kısmında değerlendirmesi gerekmektedir. Ancak, ölçüm laboratuvarlarından rapor, Avrupa Birliği Standartlarını karşılayan denetim organlarından sertifika gibi teknik yeterliliğe ilişkin kanıt niteliği taşıyan diğer uygun belgeleri de kabul etmek zorundadırlar. Çevre etiketleri için buna benzer koşullar 2004/17/EC Direktifinde de bulunmaktadır.

2004/18/EC Direktifinin 53 üncü maddesine göre ihale yapan idarelerin ihale üstünde kalan en avantajlı istekliyi belirlemeleri için; kamu otoritesi tarafından ekonomik olarak en avantajlı isteklinin ihaleyi kazanması öngörülmüşse, söz konusu ihalenin konusuna ilişkin kalite, fiyat, teknik nitelikler, estetik, fonksiyonel özellikler, *çevresel kriterler*, işleme maliyetleri, maliyete göre yüksek verim sağlaması, satış sonu desteği ve teknik destek, ulaştırma zamanı, işin bitme süresi gibi çeşitli kriterler ya da en düşük fiyat baz alınır. Dolayısıyla ihale yapan idareler en düşük fiyatı veren istekliyi ya da ekonomik açıdan en avantajlı teklifi veren istekliyi seçebilmektedirler.²¹

Yeşil kamu alımlarının bir dizi AB politika ve stratejisinde onaylanmış olması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, sürdürülebilir tüketim ve üretim için davranışsal değişikliklerin yapılması ve yeniliğin teşvik edilmesi açısından potansiyelini göstermektedir. AB'nin akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme için stratejisi, Avrupa 2020, YSA'yı bu büyümenin araçlarından biri olarak görmektedir.

Avrupa Komisyonu 2008 yılında, Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Eylem Planının bir parçası olarak YSA üzerine bir tebliğ yayınlamış ve AB genelinde YSA uygulamasını desteklemeye yönelik bir dizi tedbir geliştirmiştir.

Yeşil Kamu Alımlarına ilişkin AB Direktifleri ve politikalarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir²²:

²¹ Wozniacki L., Guidance to Foster Green Public Procurement, Environmental Bureau, April 2012

²² Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

Avrupa Birliği'nin İşleyişine dair Antlaşma	AB ihale düzenlemeleri için temel oluşturur ve temel ilkeleri belirler.
Kamu işleri sözleşmeleri, kamu tedarik sözleşmeleri ve kamu hizmeti sözleşmelerine dair AB Direktifi 2004/18/EC	Kamu sektörü ihale yönergesi
Su, enerji, ulaştırma ve posta hizmetleri sektörlerindeki kuruluşların prosedürlerine dair AB Direktifi	Kamu hizmetleri ihale yönergesi
2004/17/EC Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin ihale etme prosedürleri için eşik uygulamalarına dair 2004/17/EC, 2004/18/EC ve 2009/81/EC Direktiflerini değiştiren Yönetmelik (EC) No 1177/2009	Mal, hizmet ve yapım işleri sözleşmeleri için AB İhale Direktifleri'nin uygulanmasına yönelik parasal eşikler belirler.
Daha iyi bir çevre için kamu alımı COM (2008) 400	Kamu sektörü tüketiminin yol açtığı çevresel etkinin azaltılmasına ve çevresel teknolojiler, ürünler ve hizmetlerde yenilik için YSA'nın nasıl uygulanacağına dair yol gösterir.
COM (2008) 400'e ek Personel Çalışma Belgesi SEC (2008) 2126	Kamu idarelerine çevresel kıstasların tanımlanması ve doğrulanması için yollar, YSA'nın teşvik edilmesi için kullanılacak araçlar ve bir dizi ürün grubuna dair örnekler sunar. Ayrıca yasal ve işleme dair rehberlik sağlar.
Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim ve Sürdürülebilir Sanayi Politikası İçin Eylem Planı (SCP / SIP) COM (2008) 397	YSA'yı destekleyici AB faaliyetleri için stratejik çerçeve ve Eko-tasarım Direktifi, AB Eco-etiket Yönetmeliği, EMAS Yönetmeliği ve Enerji Etiketleme Direktifi'ne dair güncel bilgi sağlar.
Ticaret öncesi satın alım: Avrupa'da sürdürülebilir yüksek kalite kamu hizmetleri sağlamak için yeniliği teşvik etmek COM (2007) 799	Araştırma ve geliştirme hizmetleri alımı için yeni bir yöntem tanımlar.
Kamu Satın Alım Direktifleri hükümlerine tabi olmayan ya da kısmi olarak tabi sözleşmelere uygulanacak Topluluk hukukuna dair yorumlayıcı bildirim 2006/ C 179/2	Antlaşma ilkelerinin ve eşik altı sözleşmelere, tavizlere, vb. uygulanabilir diğer kuralların yorumlanması

Şekil 4: YSA 'ya ilişkin AB Direktifleri ve Politikaları

2.3.2. Sektörel Mevzuat

Sektöre özel AB mevzuatı, uygulanması gereken asgari enerji verimliliği standartları gibi bazı mal ve hizmetlerin alımında uyulması gereken yükümlülükleri tanımlar. Yeşil kamu alımları mevzuatını ülke mevzuatına uyarlamak üye ülkenin isteğine bağlı olmakla birlikte; üye ülkelere bazı zorunluluk getirici düzenlemeler de mevcuttur. Bu düzenlemeler kısaca;

- Ofis (BT-Bilişim Teknolojileri) Ekipmanları - Enerji Star Düzenlemesi (2008): Ofis ekipmanlarının asgari enerji star şartlarını karşılaması zorunludur.
- Kara Ulaşım Araçları–Temiz ve Enerji Verimli Araçlar Direktifi (2009/33/EC): Satın alımda çevre dostu taşıtların tercih edilmesi zorunludur. Araçların ömür boyu işletim maliyetleri göz önünde tutulmalıdır.
- Binalar-Enerji Verimliliği Direktifi (2012) : Merkez idarelerin enerji verimliliğine sahip binaları ve ekipmanları satın alması zorunludur. Yerel yönetimler ise bu konuda teşvik edilmelidir.

2.3.2.1. 106/2008 sayılı Avrupa Birliği Enerji Star düzenlemesi:

Enerji star düzenlemesi teçhizatın enerji verimliliği anlamında belli standartları karşıladığını gösteren bir etikettir. Enerji Star Programı, Amerika Birleşik Devletleri Çevre Koruma Ajansı ve Amerika Birleşik Devletleri Enerji Bakanlığı tarafından başlatılmıştır. Avrupa Birliğinde Enerji Star programı, yeşil kamu alımlarına yasal dayanak teşkil edebilecek olan bir düzenleme niteliğindeki 106/2008 Enerji Star Düzenlemesi ile yasallaşmıştır. Düzenlemenin 6 ncı maddesine göre merkez idareler ofis malzemeleri için Enerji Starın minimum şartlarını karşılayan minimum enerji verimliliğini belirlemelidirler.

2.3.2.2. Temiz Ve Enerji Verimli Kara Ulaşım Araçlarına Dair AB Direktifi

Avrupa Parlamentosunun ve Konseyin 2009/33/EC sayılı temiz ve enerji verimliliğine sahip kara ulaşım araçları üzerine direktifi yeşil kamu alımları için esas

alınabilecek bir başka düzenlemedir. Bu direktifin birinci maddesine göre; kamu idareleri kara ulaşım araçları satın aldıklarında aracın kullanım ömrü ve enerji tüketimi ile CO₂ emisyonları gibi çevresel etkileri göz önüne almak zorundadırlar. Araçların satın alımlarındaki şartnamelerde bulunacak koşullar:

- İhale yapan otoriteler Direktif 2004/17/EC ve 2004/18/EC de belirlenen kamu alımları şartlarını uygulamak zorundadırlar.
- Kamu hizmeti yükümlülüklerini yerine getiren uygulayıcılar Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin raylı ve kara yolcu taşıma servislerine ilişkin 1370/2007 sayılı düzenlemesine göre hareket etmek zorundadırlar.

Kara ulaşım araçlarının operasyonel kullanım ömrünün hesaplamasına ilişkin bilgiler direktifin ekinde yer almaktadır. Uluslararası Kamu Ulaştırma Birliği taşıtların emisyon gazı salınımı ve yakıt harcamalarının çevreye etkilerinin hesaplanmasının bu direktif doğrultusunda yapılmasını önermektedir.²³

2.3.2.3. Binalarda Enerji Performansı Direktifi 2010/31

Direktif, üye ülkelere bir hesaplama referansı aracı sunmaktadır. Üye ülkeler hemen hemen sıfır enerji kullanan binalar için gerekli yapıyı oluşturmak ve mali teşvikler geliştirmek zorundadır. 2019 yılından itibaren tüm yeni inşa edilecek binalardaki enerji limitlerini düşürerek neredeyse sıfır enerji tüketen pasif evler veya sıfır karbon salımlı evlerin yolunu açmakta ve bunlara zorunluluk getirmektedir.²⁴

Yeni kamu binaları belirli enerji performansı niteliklerini karşılamalı ve daha önce inşa edilmiş kamu binaları için ise benzer nitelikler sağlanmalıdır. Bu tarz binaların büyük çaplı restorasyonunda enerji performansları enerji performans niteliklerini sağlayacak şekilde geliştirilmelidir. Tüm bu büyük çaplı restorasyonlar ve enerji performans niteliklerine ilişkin detaylı bilgi direktifte mevcuttur. Binaların Enerji Performansı Direktifi'nin, AB nihai enerji tüketiminin % 11 oranında azaltılmasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

²³ Wozniacki L., Guidance to Foster Green Public Procurement, Environmental Bureau, April 2012

²⁴ Isı, Su ve Yangın Yalıtımcıları Derneği (İZODER), 2010-2013 Isı Yalıtımı Planlama Raporu, Haziran 2010

2.3.2.4. 2012/27 sayılı Enerji Verimliliği Direktifi

Enerji verimliliği direktifinin 6 ncı maddesi ve 3 nolu eki kamu alımlarında enerji verimliliği gerekliliklerini oluşturmaktadır. 6 ncı maddeye göre merkez idareler tarafından satın alınan ürünler maliyet etkin, ekonomik ve teknik olarak uygun, sürdürülebilir gibi özellikler taşıyarak yüksek enerji verimliliği performansı göstermelidir. Ek 3 te bazı belirli ürünlerin yanında hizmetler ve binalarda yüksek enerji verimliliği performansının ne olduğuna ilişkin detaylı bilgi bulunmaktadır.²⁵

²⁵ Wozniacki L., Guidance to Foster Green Public Procurement, European Environmental Bureau, April 2012

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEŞİL SATIN ALMANIN UYGULANMASI:

3.1. Yeşil Satın Alım Politikası

Avrupa’da birçok kamu otoritesi, ya bir YSA politikası oluşturmuş ya da diğer politikalar içinde YSA’nın uygulanmasını taahhüt etmiştir. YSA, bir kurum içindeki farklı birimler ve çalışanlar arasında etkin bir iş birliği gerektirir. Ayrıca yüksek düzeyde destek genellikle YSA’nın uygulama başarısını belirleyen önemli bir etmen olarak görülmektedir.

- Bir YSA politikasının etkili olması için aşağıdakileri yerine getirmesi gereklidir:
- Açık hedefler, öncelikler ve zamanlama
- Satın alma faaliyetlerinin kapsamının belirtilmesi(Tüm Kurumu mu yoksa sadece belirli departmanları mı kapsayacak? Hangi ürün ve hizmet gruplarını kapsayacak?)
- Politikanın uygulanması için genel sorumlulukların belirtilmesi
- Performansın uygun bir şekilde izlenmesi için bir mekanizma olması

YSA politikası, mevcut politika ve stratejiler ile uyumlu olmalıdır ve kullanıcılar, tedarikçiler ve yöneticiler gibi ana paydaşlarla ortak bir şekilde geliştirilmelidir. Bir politika oluşturulduktan sonra, uygulamanın şartlarına yönelik, belirli görevleri, sorumlulukları ve programı içeren bir plan yapılmalıdır. Politika ve uygulama planına dair bilgi, mümkün olduğunca geniş bir çevreye, özellikle de en çok etkilenecek olan çalışanlara verilmelidir.²⁶

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından yeşil satın almanın uygulanmasına yönelik referans dokümanlar yayımlanmıştır. Bu dokümanlardan Yeşil Satın Alma Çalışma Kılavuzu-Yeşil Satın Almanın Uygulamaya Geçirilmesi- Modül 1²⁷de YSA için bir “YSA Yönetim Modeli” gösterilmektedir. Bu model “Planla, Yap, Kontrol Et, Yasalaştır” şeklinde ifade edilen tipik yönetim döngüsüne dayanarak çeşitli kamu otoritelerinin ortak çalışmasıyla oluşturulmuştur. Aşağıda bu çalışmanın YSA Yönetim Modeli şeması sunulmuştur:

²⁶ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

²⁷ [EC], European Commission Green Public Procurement (GPP) Training Toolkit - Module 1: Managing GPP Implementation,2008

Şekil 5: YSA Yönetim Modeli

Hazırlık sürecinde; mevcut durumun tanımlanması, esnek bir çerçeve oluşturulması, ulusal YSA eylem planlarının çerçevelerinin oluşturulması, politik desteğin sağlanması, çalışma gruplarının oluşturulması gibi aşamalar ifade edilmektedir. Öte yandan, yeşil satın almanın kamu kuruluşlarına getireceği maliyetleri tespit etmek için maliyet analizleri yapılması gerekmektedir. İdarelere maliyet analizlerini yaparken, ürün yerleştirme tekniği ile pazar araştırması çalışmalarını göz önüne almaları önerilmektedir. Ayrıca ürün ve hizmet gruplarının çevresel etkileri, bütçedeki büyüklükleri, pazarı etkileme kabiliyetleri, yaşam döngüsü maliyetleri, öncelikli politikalarla uyumlulukları gibi özellikleri dikkate alınarak YSA uygulamalarında odaklanılacak ürün ve hizmetler belirlenmelidir.

Açık ve anlaşılabilir hedefler, YSA uygulayıcıları için güçlü bir politik destek sağlamaktadır. Ayrıca, kamuoyuna ve diğer tüm paydaşlara politika yapıcıların YSA düzenlemelerine olan inancını göstermesi ve sürecin değerlendirilmesi için bir çerçeve sunması açısından gereklidir.

Referans dokümanda YSA uygulaması için iki adet hedef türü sunulmaktadır:

Politikanın adapte edilmesi için destekleri kapsayan operasyonel hedeflere örnek olarak aşağıdaki hedefler verilebilir;

- 2015 yılına kadar bir YSA politikası/stratejisi yerleştirilecektir.
- 2015 yılına kadar kamu alımlarında görev yapan personele YSA eğitimi verilecektir.
- 2015 yılına kadar X ürün/hizmet grubu için standart bir çevre kriteri tüm ihalelere dahil edilecektir.

Satın alma faaliyetleri hedeflerine;

- 2015 yılına kadar temizlik ihalelerinin %X kadarı yeşil ihale olacaktır.
- 2015 yılına kadar temizlik ürünleri ihalelerinin %X kadarının idari şartnamelerinde teknik kriterler altında eko etiket kriteri şartı bulunacaktır.

örnek olarak verilebilir.

Yeşil satın almaya ilişkin ulusal eylem planında otoritelerin belirlenmiş hedefleriyle birlikte sürecin uygulanmasına yönelik politik taahhütnamelerinin olması gerekmektedir. Başka bir deyişle, otoriteler YSA politikasının uygulanacağını garanti etmelidir. Eylem planında, uygulamaya konulacak faaliyetler, atanmış sorumluluklar ve süreç için belli bir zaman aralığı tanımlanmalıdır.

Eylem planı uygulanmaya konulduktan sonra ise, ihale yapan idarelerin başardıkları ve karşılaştıkları zorluklar yıllık olarak gözden geçirilmeli ve çözüm yolları aranmalıdır.

3.2. Yeşil Satın Alım Politikasının Kaynakları

3.2.1. Avrupa Birliği Yeşil Satın Alma Kıstasları (Kriterleri)

Yeşil satın almanın temeli, ürün, hizmetler ve yapım işleri için yaşam döngüsü yaklaşımı ve bilimsel kanıta dayalı; açık, güvenilir, kanıtlanabilir ve iddialı bir çevre kriteri oluşturmaktır.

Her ürün grubu için kapsam, teknik özellikler, ürünün üretimi sırasında çevreye etkileri, ilişkili yasal düzenlemeler, pazar olanakları ve maliyet gibi durumların altını çizen teknik raporlar mevcuttur. Bu raporlara dayanarak her ürün/hizmet grubu için temel ve kapsamlı birer kıstas geliştirilmiştir.²⁸

YSA kıstasları, kanıtlanmış verilere, mevcut eko-etiket kıstaslarına ve sektördeki, sivil toplumdaki ve üye ülkelerdeki paydaşlardan alınan bilgiye dayanır. Kanıtlanmış veriler, mevcut bilimsel bilgi ve veriyi kullanır, yaşam döngüsü yaklaşımını benimser ve ilgili konuları tartışmak ve fikir birliğine varmak için buluşan paydaşları dahil etmektedir.

²⁸ [EC],GPP brochure,2010

AB YSA kıstasları, kapsanan her bir sektör için iki 'seviye'den oluşmaktadır:

- **Temel kıstaslar**, üye ülkelerdeki herhangi bir ihale makamı tarafından kullanılabilir ve ana çevresel etkileri ele alır. Bu kıstaslar, gösterilecek doğrulama çabasının veya maliyet artışının en az olmasını sağlamak üzere tasarlanmıştır. ²⁹

Temel kıstasların pazarın ve ulusal YSA kıstaslarının farklılaşmasının sonucunda ortaya çıkabilecek kısıtlı rekabetin oluşmasını engelleme avantajı bulunmaktadır.

- **Kapsamlı kıstaslar**, piyasada mevcut çevreye duyarlı ürünlerin en iyilerini satın almak isteyenler içindir. ³⁰

Kapsamlı kıstaslar daha çok Yeşil ³¹ olarak adlandırılan çevresel teknoloji anlamında en çok gelişmiş yedi ülkede kullanılmaktadır. ³²

Mevcut ürün ve hizmet grupları şunlardır:

- Fotokopi ve grafik kâğıdı
- Temizlik ürünleri ve hizmetleri
- Ofis BT ekipmanı
- İnşaat
- Ulaşım
- Mobilya
- Elektrik
- Yiyecek ve içecek hizmetleri
- Tekstil

²⁹ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

³⁰ a.g.e.

³¹ Yeşil 7 ülkeleri: Birleşik Krallık, Avusturya, Almanya, Hollanda, İsveç, Finlandiya ve Danimarka.

³² Public Procurement Office, National Action Plan On Sustainable Public Procurement 2010 -2012, Warsaw

- Bahçe rnleri ve hizmetleri
- Pencerele, camlı kapılar ve tavan pencereleri
- Isı yalıtımı
- Sert zemin kaplamaları
- Duvar panelleri
- Kombine ısı ve enerji (KIE)
- Yol yapımı ve trafik işaretleri
- Sokak aydınlatması ve trafik lambaları
- İç mekan aydınlatması
- Cep telefonları³³

Yeşil kıstasların dahil edilebileceği ihale aşamaları ise şü şekildedir:

- Konu ve teknik şartnameler
- Seçim kıstasları (dışlama kıstasları, mali kapasite ve teknik kapasite ölçütleri)
- İhalenin verilme kıstasları
- Taahhüdün yerine getirilme şartı³⁴

3.2.2. Eko-Etiket (evre Etiketi)

Avrupa Birliği Eko-Etiket fikri ilk olarak Avrupa evre yılı olan 1987 yılında ortaya atılmıştır. Avrupa Komisyonu Eko-Etiket fikrini üye ülkelerle ve Avrupa Parlamentosu'nda tartışmaya açmış ve üç yıllık bir süreç sonrasında AB Bakanlar

³³ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

³⁴ a.g.e

Konseyi'nin 23 Mart 1992 tarihli ve 880 sayılı Tüzüğüyle yasallaşp yürürlüğe girmiştir.³⁵

Bir çiçek amblemi ile simgelenen AB Eko-Etiketi, üretim ve tüketim araçlarının çevreye saygılı olduğunu göstermektedir. Etiket, belirli ürün ve hizmetlere, tüm üretim aşamaları değerlendirilerek ve bağımsız bir organ olan Avrupa Birliği Eko-Etiket Kurulu ekolojik kıstasları göz önünde bulundurularak verilmektedir.

Şekil 6: Çevre Etiket Logoları

Eko-Etiket yasasının güçlendirilmesi ve etkinliğinin artırılması için (EC) 1980/2000 numaralı yasa ile politik amacı belirlenmiş ve prensipleri zenginleştirilmiştir. Bu yasanın uygulamaya girmesinden itibaren geçen süre zarfında edinilen deneyimler AB Eko-Etiket sisteminin etkinliğinin artırılması ve yürürlüğünün daha düzenli hale getirilmesi gerektiğini göstermiştir. Bu bağlamda etiket yasası 2009 yılında yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ve AB bünyesinde geliştirilen diğer direktifler ile (Enerji Tüketen Ürünlerde Eko Tasarım, Çevre Eylem Programı, Sürdürülebilir Kalkınma Stratejileri ve İklim Değişikliği Programı, Yeşil Kamu İhale Eylem Planları) uygunluğu sağlanmıştır.³⁶

Eko-etiketler, bir ürün veya hizmet grubunun etiketi taşımak için gerçekleştirmesi gereken çevresel şartları belirlemiştir. Eko-etiketler, üçüncü bir tarafın (yani üreticiler ya da hizmet sağlayıcıların dışında) ürünü belgelemesini gerektirir. Satın alımda farklı şekillerde kullanılabilir ancak bir ürün veya hizmetin belli bir eko-etiket taşımasının şart koşulmasına izin verilmemektedir.³⁷

AB Eko-Etiketi, Alman Mavi Melek (Blue Angel) ve İskandinav Kuğu'su (Nordic Swan) gibi ulusal etiketler ile birlikte iklim değişikliği ve enerji verimliliği,

³⁵ Council Regulation (EEC) No 880/92 Of 23 March 1992 On A Community Eco-Label Award Scheme

³⁶ Kara H., Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Yayınları III, Eko-Etiket

³⁷ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

sağlıklı veya tehlikeli maddeler, doğal kaynaklar ve atıklar (geri dönüşüm dâhil), eko-tasarım ve bunlara benzer birçok önemli politikanın önünü açmaktadır.³⁸

Avrupa Eko-Etiketi, üretimin birçok alanının yanı sıra aralarında turistik konaklama hizmetlerinin dahi bulunduğu çok sayıda ürün grubunu da kapsar. Her bir ürün grubu için kıstaslar o ürünün tüm yaşam döngüsü boyunca çevreye etkilerini inceleyen kapsamlı çalışmalar sonucunda tespit edilmiştir. Bu kıstaslar genel olarak üç yıl süreyle geçerlidir.

Böylelikle teknik gelişmeler ve piyasa değişiklikleri dikkate alınarak düzenli olarak iyileştirme imkânı sağlanmış olur. Bir ürünün, Avrupa Eko-Etiketi alabilmesi için tüm kıstasların yanı sıra, en iyi uygulama ve performans koşullarına da uyması zorunludur.

Halihazırda aşağıdaki gruplar altında toplanan ürünlere AB Eko-Etiketi verilmektedir:

- Temizlik ürünleri
- Giyim
- Ev içi kendin yap ürünleri
- Elektronik ürünler
- Zemin kaplamalar
- Mobilyalar
- Bahçe malzemeleri
- Evde kullanılan ürünler
- Yağlar
- Yatak takımları
- Kâğıt ürünleri
- Hizmetler

³⁸ Kara H., Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Yayınları III, Eko-Etiket

Her bir ürün grubuna yönelik farklı kıstas ve başvuru formu bulunmaktadır. Başvuru yapanın bu kıstasları göz önünde bulundurması tavsiye edilir. Bu kıstaslarda genel olarak dikkate alınan çevresel etkiler ise şöyle sıralanabilir:

- Çevre kirliliği
- Enerji tüketimi ve yönetimi
- Atık üretimi ve yönetimi
- Kaynak kullanımı, kaynakların tükenmesi
- Doğal kaynak yönetimi
- Biyo-çeşitlilik
- Ekosistem sağlığı
- İnsan sağlığı³⁹

2012 yılı itibariyle Avrupa Birliğinde eko-etiket taşıyan ürünlerin en çok yaygın olduğu ülkeler İtalya, Fransa ve Birleşik Krallıktır. İtalya %50 oranıyla (9067 adet ürün) en fazla eko-etiket kazanmış ürünlere sahip ülkedir. İtalya'yı %22 oranıyla (3839 adet ürün) Fransa ve % 9 oranıyla (1616 adet ürün) Birleşik Krallık takip etmektedir.⁴⁰

Avrupa dışında Çin, Meksika, Hindistan, Güney Afrika, Kenya gibi Türkiye'nin Dünya pazarında rekabet ettiği ülkelerde AB Eko-Etiket kapasite geliştirme çabaları Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından yürütülmektedir.

AB Eko-Etiketi, ülkemizde henüz verilmemektedir. Sadece tam üye olan ülkelerde yetkili kurumlar tarafından verilen AB Eko-Etiketine dünya çapında başvurular yapılabilmektedir. Gönüllülük esasına dayanan ve tüketicilerin çevre dostu ürünlere yönelmesini öngören bu sistemin ülkemizde yaygınlaşması, Eko-Etiketli ürünler için verilen teşviklerde ve uluslararası pazara girebilme konusunda avantaj oluşturacağı bir gerçektir.⁴¹

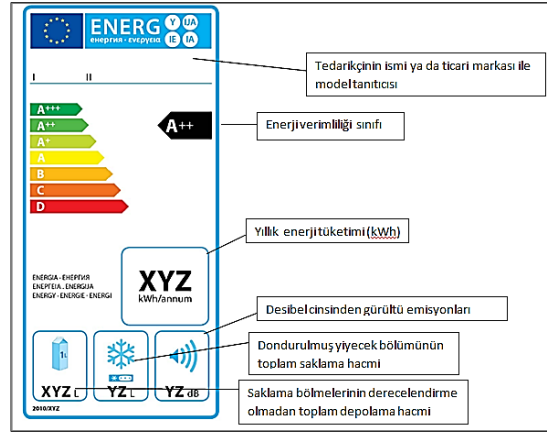
³⁹ Kara H., Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Yayınları III, Eko-Etiket

⁴⁰ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/facts-and-figures.html>

⁴¹ Kara H., Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Yayınları III, Eko-Etiket

3.2.3. Diğer Etiketler

- **Tek bir konuya özgü etiketler:** Belli bir konuyla ilgili, örneğin enerji verimliliği, bir veya birden fazla başarılı/başarısız kıstasına dayanan etiketlerdir. Bir ürün bu kıstaslara uyduğu koşulda etiketi kullanabilir. Bu etiketler arasında, AB Organik etiketi ve ofis ekipmanları için Energy Star etiketi bulunmaktadır.
- **Sektöre özgü etiketler:** Sektöre özgü etiketler, FSC (Orman Koruma Konseyi) veya PEFC (Orman Sertifikasyonu Onaylama Programı) tarafından verilen orman sertifikaları gibi orman sertifikalandırma şemalarını içerir.
- **Notlandırılmış ürün etiketleri:** Bu etiketler, başarılı/başarısız kıstasını kullanmak yerine, ürünlere ya da hizmetlere söz konusu husustaki çevresel performanslarına göre not verir. Örnekler arasında, enerji ile ilgili ürünleri enerji etkinliğine göre en etkin A+++’dan en az etkin olan G’ye kadar sınıflandıran AB Enerji Etiketleri bulunmaktadır.⁴²

Şekil 7: Enerji Etiketleri Örneği

3.3. Yeşil Satın Almanın İhale Sürecine Uygulanması

3.3.1. İhale Öncesi Hazırlıklar

3.3.1.1. Satın Alım Usulünün Belirlenmesi

Usul seçiminde çevresel kıstasların veya şartların hangi aşamada dâhil edileceğini tespit etmek gerekmektedir. Ayrıca her usul türünün YSA bağlamında bazı

⁴² Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

avantajları bulunmaktadır. Örneğin, açık ihale usulünde herhangi bir firma istekli olabileceğinden potansiyel çevre dostu çözümlerden en iyi olanını seçme imkanı bulunmaktadır. Sınırlı ihale usulü (belli istekliler arasında ihale usulü) ise, şartname, ihalenin verilme ölçütleri, ve taahhüdün yerine getirilmesinde hedeflenen çevresel performans düzeyinin belirlenmesinde fayda sağlayabilir.

3.3.1.2. Pazar Araştırması

Yeşil ihaleye çıkmaya karar verirken piyasayı tanımak önemlidir. Basit bir çevrim içi pazar araştırması bazı temel bilgilere ulaşmakta yararlı olabilir. Piyasaya dair daha ayrıntılı bilgi elde etmek için ihaleden önce potansiyel tedarikçiler ile iletişime geçilebilir. Bu özellikle iddialı çevresel gereksinimlerin karşılanması istenildiğinde ya da piyasada nispeten tanınmayan yenilikçi çözümler arandığında yararlı olabilir. Satın alım direktifleri, tedarikçiler ile “teknik diyalog” kurularak ihale belgelerinin hazırlanmasında kullanılacak tavsiyeler alınmasını sağlar. Bu süreç şeffaf ve ayrımcı olmayan bir şekilde gerçekleştirilmelidir.

3.3.1.3. Yeşil Satın Alım İçin Olabilirlik İncelemesi

YSA, yüksek çevresel standartlar uygulamak için yapacağı olabilirlik incelemesine yardım edecek, finansal etkinliğe katkıda bulunduğu kabul gören, bir dizi satın alım aracı kullanabilir.⁴³

Bu yaklaşımlar;

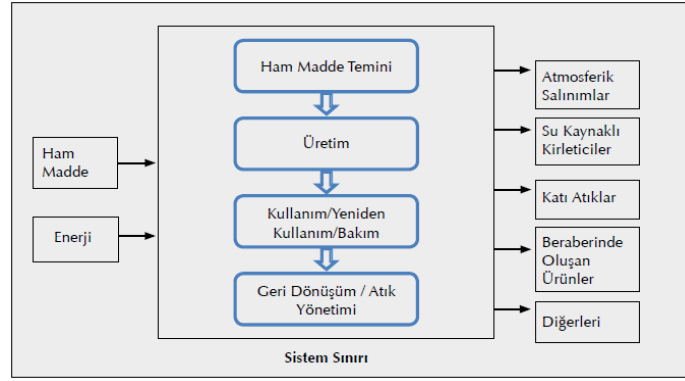
3.3.1.3.1. Yaşam Döngüsü Analizi

Yaşam döngüsü analizi (YDA) yöntemi bir ürün ya da hizmet üretiminde kullanılan hammaddelerin elde edilmesinden başlayarak, ilgili tüm üretim, sevkiyat, tüketici tarafından kullanım ve kullanım sonrası atık olarak bertarafı da kapsayan yaşam döngüsünün farklı aşamalarındaki (Şekil 8) çevresel etkilerini belirlemek, raporlamak ve yönetmek için kullanılır. Söz konusu çevresel etkiler iklim değişikliği,

⁴³ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

stratosferik ozon tabakasındaki incelme, ötrifikasyon, asidifikasyon, toksik emisyonlar gibi doğal kaynak tüketimi bazlarında değerlendirilir.

YDA bir ürün ya da hizmetin tüm yaşam döngülerini ve bunların birbiriyle bağlantılarını bütünsel olarak değerlendirir. Bunun sonucunda değerlendirilmekte olan ürün ya da hizmetin “beşikten mezara” tüm süreçlerinde ortaya çıkabilecek her tür çevresel etki kümülatif olarak ortaya konmuş olur. Geleneksel çevresel etki değerlendirme araçlarında çoğunlukla göz önünde bulundurulmayan hammadde eldesi, sevkiyat ve nihai bertaraf gibi aşamalar da YDA yönteminde değerlendirmeye alınan aşamalar arasında bulunmaktadır.

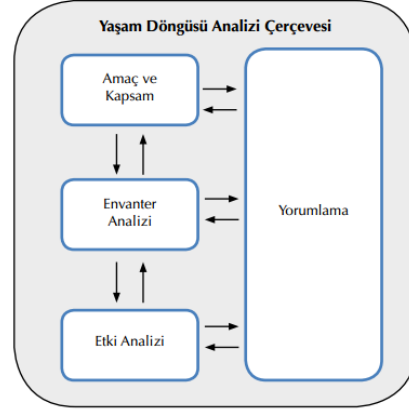
Şekil 8: YDA'da yer alan yaşam döngüleri (USEPA,2006)

YDA, bir ürün ya da sürecin tüm yaşam döngüsü boyunca ortaya çıkabilecek çevresel etkileri kapsadığından, değerlendirilen bu çevresel etkileri tüm boyutlarıyla ve kapsamlı olarak yansıtır. YDA ile gerçekleştirilebilen kapsamlı ve bütünsel değerlendirme, söz konusu ürün ya da sürece ilişkin yapılacak olası modifikasyonların yol açacağı çevresel etkilerin farklı senaryolar için karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesini ve ilgili karar alma süreçlerine yansıtılabilmesini de sağlar. Bir YDA çalışmasında tipik olarak yer alan yaşam döngüleri Şekil 8'de görülebilir.

Dört aşamadan oluşan ve aşağıdaki şekilde özetlenen YDA metodolojisi (Şekil 9) temel olarak:

- Bir ürün ya da hizmet eldesi sürecinde kullanılan enerji, su ve diğer ham maddeler ile doğal kaynakları ve bununla birlikte ortaya çıkan çevresel emisyonların bir envanterinin çıkartılması,

- Bu girdi ve çıktılarına bağlantılı olarak meydana gelmesi olası olan çevresel etkilerin değerlendirilmesi ve
- Sonuçların sistematik ve karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek, karar vericilere sunulmasını kapsar.

Şekil 9: YDA Metodolojisi (USEPA,2006)

YDA'nin aşamaları şunlardır:

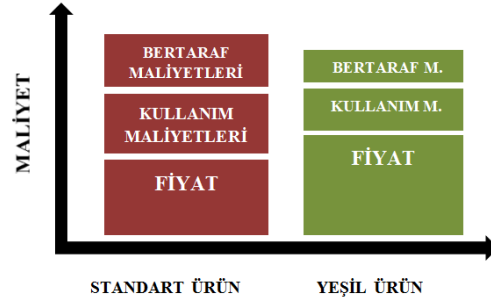
- **Amaç ve Kapsam:** Bu aşamada çalışmanın amacı, kapsamı, sınırları ve detaylandırma düzeyi tanımlanır.
- **Envanter Analizi:** Bu aşamada çalışılan sistemin kapsamı dahilinde gerçekleşecek enerji, su, ham madde kullanımı ve bunlara bağlı çevresel emisyonlar belirlenir.
- **Etki Analizi:** Envanter analizi aşamasında belirlenen enerji, su, ham madde kullanımı ile çevresel emisyonların insan sağlığı ve çevresel değerler üzerindeki olası etkileri değerlendirilir.
- **Yorumlama:** Envanter ve etki analizi aşamalarının sonuçları değerlendirilerek karşılaştırılanlar arasından tercih edilecek ürün, süreç ya da hizmet seçilir. Bu seçim esnasında yapılan tahminler ve var olan belirsizlikler YDA kapsamında açık bir şekilde belirtilir.⁴⁴

Yeşil satın alıma ilişkin olarak yanlış anlaşılmalardan biri çevreci(yeşil) ürünlerin daha maliyetli olduğudur. Ancak yakından incelendiğinde bunun doğru olmadığı anlaşılmaktadır.

Birçok durumda daha çevreci alternatiflerin daha yüksek satın alım fiyatı olsa dahi, ürünlerin yaşam döngüsü süresince maliyetleri hesaplandığında daha yeşil ürünlerin tüketim süreci boyunca daha az maliyetli olduğu kanıtlanabilmektedir.

⁴⁴ Demirel G.N., Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Yayınları I, Yaşam Döngüsü Analizi

İhale makamları hangi ürünün daha verimli olduğunu tespit etmek için, ihale kararlarını verirken YDA yaklaşımı uygulamalıdır. Bu yaklaşımda daha önce değinildiği gibi, ürünün sadece fiyatı değil, gelecek zamanlara ilişkin tüm maliyetleri dikkate alınır. Bunlar, kullanım maliyetleri (enerji su tüketimi gibi), bakım maliyetleri, bertaraf maliyetleri gibi maliyetlerdir. Aşağıdaki örnek incelendiğinde, yeşil ürünlerin satın alım fiyatlarının yüksek olmasına rağmen, daha düşük kullanım ve bertaraf maliyeti ile telafi edilmekte olduğu görülmektedir.

Şekil 10- Kullanım Ve Bertaraf Maliyetlerinin Toplam Maliyet Üzerindeki Etkisi

Birçok ürün için ürünün kullanım maliyetleri ihale makamına büyük oranda yük getirmektedir. Genel olarak bu durum, taşıtlar gibi enerji tüketen araçlar, bilişim ekipmanları ya da ışıklandırma ve binalarda (özellikle binalarda yaşam döngüsü maliyetleri %85 oranına kadar ulaşabilmektedir) görülmektedir.

Bu, enerji verimli bir binanın satın alma maliyetinin yüksek olmasına rağmen, daha az kullanım maliyeti (örneğin ısınma maliyeti) olmasından dolayı daha kısa sürede amorti edilmesine ve yatırımdan daha büyük fayda edilmesine imkân vermektedir.

Örneğin, bir adet kompakt floresan ampulün satış fiyatı 10 Euro olup, normal ampullerden 10 kat daha uzun dayanmakta ve normal ampullerin tükettiği elektriğin çeyreği kadar enerji tüketmektedir. Worldwatch Enstitüsünün 2002 yılında yapmış olduğu “Vital Signs 2002 Highlights” adlı çalışmanın verilerine göre, bu ampuller ile ürün yaşam süresi boyunca ve ampul başına 40 Euro’dan daha fazla tasarruf edilebilmektedir.

Yaşam döngüsü maliyetleme analizi kullanarak ihale gerçekleştiren idarelere örnek olarak Almanya’nın Hamburg kenti verilebilir. Hamburg çevre müdürlükleri, normal ampul kullanan iki binanın 300 adet ampulünü enerji verimli ampullerle değiştirerek, enerji tüketimini yıllık yaklaşık 4.5 milyon kwh-kilowat saat ve CO₂ salınımını 2.700 ton düşürmüştür. Saat başına kilowat tüketiminin 5 Euro olduğu göz önüne alınırsa bu, Hamburg şehrinin elektrik faturasında yıllık 225.000 Euro’luk bir tasarrufa denk gelmektedir.⁴⁵

⁴⁵ [EC] European Commission Green Public Procurement (GPP) Training Toolkit- Module 1: Managing GPP

3.3.1.3.2. Ortak Satın Alım

Ortak satın alım, bir grup kamu idaresinin toplu alım, düşük idari maliyetler ve çevresel, teknik ve piyasaya dair ortak bir bilgi havuzunun oluşturulması yoluyla, satın alım faaliyetlerini tasarruf amaçlı bir araya getirmesi anlamına gelir. Bu tip alım, özellikle çevresel becerilerin ve yeşil ürün ve hizmetlere dair piyasa bilgisinin sınırlı olabildiği YSA açısından yararlı olabilir. Ortak satın alma, örneğin, kamu idarelerinin adına bölgesel veya ulusal düzeydeki merkezi alım organlarının ihale yürütmesi olarak gerçekleştirilebilir.

3.3.1.3.3. Enerji Performans Anlaşması

Enerji Performans Anlaşması (EPA), bina sahibi ve kiracısı (kamu otoriteleri de dahil) arasındaki sözleşmeye dayalı düzenlemedir ve bir Enerji Hizmeti Şirketi (ESCO) binaların enerji verimliliğini artırmak için çalışır. Yatırım maliyetleri genellikle ESCO veya bankalar üçüncü bir kişi tarafından karşılanır. Bu sebeple, kamu idaresinin bu iş için herhangi bir harcama yapması gerekmez. Genellikle enerji tasarrufu sağlama garantisi verme suretiyle ücreti ESCO alır. Anlaşma sürecinin belirlenmesinin ardından, binada yapılan enerji verimliliği yenileme çalışmalarından elde edilen tasarruf kamu otoritesine geri döner. Enerji performans akdi sözleşmeyi yatırımcılar için daha çekici kılmak adına, genellikle bina gruplarını kapsayacak şekilde yapılır.

3.3.2. İhale Süreci

Yeşil kıstasların ihale sürecinde dâhil edilebileceği aşamalar aşağıda gösterilmiştir:

- Konu ve teknik şartnameler
- Seçim kıstasları (dışlama kıstasları, mali kapasite ve teknik kapasite ölçütleri)
- İhalenin verilme kıstasları
- Taahhüdün yerine getirilme şartı

3.3.2.1. İhale Konusunun Belirlenmesi

Bir sözleşme konusu tanımlarken, ihale makamları ne satın alacaklarını seçme konusunda özgürlük sahibidir. Bu, piyasanın dengesini bozmamak kaydıyla, yani erişimi kısıtlamadan veya engellemeden, çevresel etmenleri dâhil etmek için oldukça geniş bir kapsam sağlamaktadır.⁴⁶

İhale konusunu seçerken yeşil bir başlık seçimi firmaların konu hakkında fikir sahibi olmasını sağlarken, idarenin yeşil satın alım politikalarını duyurmasında da etkili olabilir. Yeşil konu başlığı olarak; enerji verimli bilgisayar ihalesi, yenilebilir enerji kaynaklarından enerji temini ihalesi, sürdürülebilir yapı malzemeli ve enerji verimli bina inşaatı ihalesi gibi örnekler verilebilir.

Avrupa Birliği mevzuatında rekabetin kısıtlanmamasına oldukça önem verildiği görülmektedir. Örneğin konu başlığı olarak “enerji verimli bilgisayar ihalesi” seçilebilmekte ancak “enerji star sertifikalı bilgisayar ihalesi” şeklinde bir başlık seçilememektedir. Çünkü belirli bir sertifika sahibi ürün talebi tüm isteklilere eşit rekabet şansı sunmamaktadır.

3.3.2.2. Teknik Şartnameler (Teknik Yeterlilikler)

İhale konusunu belirledikten sonra idareler, ihale dokümanlarında teknik yeterliliğe ilişkin şartlar oluşturmaktadır. Şeffaflık prensibine uygun olarak isteklilerin hangi şartlara göre değerlendirilecekleri açıkça ifade edilmelidir. Bu yeterlilikler alınacak mal, hizmet ve yapım işlerinin karakteristiğiyle ilişkili olmalıdır.

Teknik şartname, Avrupa, uluslararası veya ulusal standartlara referansla ve/veya performans ve işlevsellik üzerinden ifade edilebilir. Ayrıca eko etiketlerde tanımlanan şartlara referansla da atıfta bulunulabilir. İhale direktifleri, teknik şartnamelerin malzeme, ürün, tedarik ya da hizmetin çevresel performans seviyeleri üzerinden ifade edilmesine izin verir. Örneğin, bir bilgisayarın saat başına belli bir miktardan daha fazla enerji tüketmemesini ya da bir aracın belirli bir miktardan fazla

⁴⁶ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

kirletici madde salınımı yapmamasını şart koşulabilmektedir. Ayrıca bir mal, ürün ya da hizmet için üretim süreçlerini veya yöntemlerini de belirlenebilmektedir.

Sürdürülebilir mal, hizmet, yapım işleri ihalesi yapmak isteyen idarenin çevresel isteklerini teknik şartnamelerinde belirtmeleri faydalı olmaktadır. Çünkü şirketlerin bu teknik şartname şartlarına uymaları zorunludur. Eğer idare çevresel yeterlilikleri tekliflerin değerlendirilmesi aşamasında istemişse, daha çevre dostu ürünlerin seçileceğini kesin olarak bilemez.⁴⁷

Teknik yeterlilikler şu şekilde gruplanabilir:

3.3.2.2.1. Çevresel Teknik Standartlar Ve Eko Etiket

Bu yeterlilik düzenlemesi en çok kullanılan yaklaşımdır. Çeşitli Avrupa Birliği yada ulusal düzeyde geliştirilen YSA kıstasları ve Avrupa Standardizasyon Komitesinin geliştirdiği şartlar teknik şartnamede kullanılabilir. Ancak şartnamede kıstasları ifade ederken “veya denk belgeler” ifadesinin bulunmasına dikkat edilmelidir. Çünkü firma, ürününün standartları karşıladığını benzer belgelerle kanıtlarsa idare firmanın teklifinin uygun olmadığını ileri süremez.

Ayrıca idareler eko etiketler aracılığıyla YSA kıstasını kullanabilmektedir. Ancak yine belli bir eko etikete sahip bir ürün için ihaleye çıkılmaz. Eko etiketler şartların sağlandığını gösterse de, idare her zaman firmalara başka şekillerde kanıt sunmaya izin vermelidir.⁴⁸

Örneğin Estonya Çevre Bakanlığı, 2010 yılında temizlik hizmetleri için açtığı ihalenin teknik şartnamesinde aşağıdakilere yer vermiştir:

- Temizlik hizmetlerinin ISO 14001 ya da eşdeğeri bir sertifika ile uyumlu olması
- Tüm plastik torbaların biyobozunur olması
- Atıkların gruplanması (paketleme, organik atık, vb.)

⁴⁷ The Procura+ Manual, A Guide To Cost Effective Sustainable Public Procurement, ICLEI- Local Governments For Sustainability, European Secretariat Germany, 2007

⁴⁸ a.g.e.

- Tuvalet kağıdı ve kağıt havluların dönüştürülmüş kağıttan üretilmiş olması⁴⁹

3.3.2.2.2. Performans Ve İşlevselliğe Dayalı Ölçütler

İhale direktifleri, ihale makamlarına açıkça teknik standartlara dayanan şartnameler ile performans veya işlevsel gereksinimlere dayalı şartnameler arasında seçim yapma olanağı tanır. Performansa dayalı/işlevsel bir şartname, istenen sonuçları ve hangi çıktılarının (örneğin, kalite, miktar ve güvenilirlik bakımından) beklendiğini ve bunların nasıl ölçüleceğini tanımlar. Teklif sahiplerine, girdileri ya da çalışma yöntemlerini tayin etmez. Teklif sahibi en uygun çözümü önermekte serbesttir. Performansa dayalı bir yaklaşım genellikle pazar yaratıcılığına daha fazla yer verir ve bazı durumlarda yenilikçi teknik çözümlerin geliştirilmesini teşvik eder niteliktedir.⁵⁰ Teknik şartnamede yer alabilecek örnek bir uygulamaya aşağıda yer verilmiştir:

“Bir binanın ısınma koşulları: İç mekân sıcaklığı kışın 18-22 °C, yazın 26-28 °C ve yaklaşık nem oranı %50 olmalıdır.”

Bu düzenlemeye göre, ihale üzerinde kalan istekli kullanılacak soğutma/ısıtma için belli bir teknik yeterliliği uygulama şartı olmadan herhangi bir metodu seçerek sözleşmeyi yerine getirebilmektedir.⁵¹

3.3.2.2.3. Üretim Süreçleri Yöntemi

İhale makamları ürünleri satın alırken ürünlerin üretim sürecinde belli bazı maddelerin kullanılması ya da kullanılmaması için şartlar koyabilir. İdareler ürünleri aşağıdaki örneklerdeki gibi talep edebilirler;

- Kâğıt klor kullanılmadan üretilmiş olmalı
- Sebzeler 2092/91 sayılı EEC düzenlemesi ve 1804/99/EC direktifine uygun olarak (kimyasal böcek ilaçları ve gübre olmadan) yetiştirilmiş olmalı

⁴⁹ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

⁵⁰ a.g.e.

⁵¹ The Procura+ Manual, A Guide To Cost Effective Sustainable Public Procurement, ICLEI- Local Governments For Sustainability, European Secretariat Germany, 2007

- Elektrik yenilebilir enerji kaynaklarından sağlanmalı⁵²

3.3.2.2.4. Alternatif Teklif Kullanılması

Alternatif teklifler, idarelerin şartnamelerine daha fazla esneklik tanıyarak, önerilen çözümün daha çevre dostu olmasını sağlayabilmektedir. Alternatif teklifler yaklaşımı, teklif sahiplerinin idarenin belirlediği asgari şartları sağlayan ancak tüm şartları yerine getirmeyen alternatif bir çözüm sunmasına izin vermek anlamına gelmektedir. Hem alternatif teklifler hem de standart teklifler, ekonomik açıdan en avantajlı teklifi (EAAT) belirlemek için aynı kısıtlara tabidir. Bu, örneğin, alternatif bir ürün ya da hizmetin maliyet etkisi ya da bir yapım işleri sözleşmesinde daha yüksek yalıtım standartları getirilmesinin işin bitim tarihini etkileyip etkilemeyeceği konusunda kararsız olan bir idare için yararlı bir yaklaşım olabilir. Teklif sahiplerinin, bir standart bir de alternatif teklif vererek birden fazla teklif vermelerine de olanak tanınabilmektedir.⁵³

3.3.3. Seçim Kısıtları

Bir ihalede değişik teklifler değerlendirilirken ilk aşama isteklilerin sözleşmeyi yerine getirecek kapasitesinin ve kabiliyetinin olup olmadığını analiz etmektir.

Kamu idaresinin isteklilerde belirleyebileceği seçme kısıtı 3 adettir. Bunlar; dışlama kısıtı, teknik kapasite kısıtı ve finansal kapasite kısıtı. Ancak sadece ilk iki kısıta çevresel nitelikler dahil edilebilmektedir.

3.3.3.1. Dışlama Kısıtı

Direktiflerde hangi isteklilerin ihale dışı bırakılacağına ilişkin dışlama kısıtlarını içeren bir liste bulunmaktadır. Bunlar, firmanın iflas etmesi, dolandırıcılıktan suçlu

⁵² The Procura+ Manual, A Guide To Cost Effective Sustainable Public Procurement, ICLEI- Local Governments For Sustainability, European Secretariat Germany, 2007

⁵³ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

bulunması, vergilerini ya da sosyal güvenlik primlerini ödememesi gibi durumlar olabilir. Firmalar ayrıca çevresel nedenlerle de ihalelerden dışlanabilmektedir.⁵⁴

Örneğin, kamu ihaleleri direktifleri hükümlerine dayanarak çevresel hükümleri tekrar tekrar ihlal eden ve idari cezalara çarptırılmış bir atık bertaraf şirketi, profesyonel suistimal gerekçesiyle ihale dışı bırakılabilir.⁵⁵

3.3.3.2. Teknik Kapasite Kriteri

Kamu satın alım yönergesi, ihale makamı tarafından kontrol edilmesi için, şirketlerin sözleşmeyi yürütmek için gereken teknik kapasitesini ispat etme yollarına dair kapsamlı bir listeyi içerir.

Çevresel teknik yeterlilik, asgari atık üretimi, çevreyi kirleten maddenin dökülmesini/sızıntısını engellemek, yakıt tüketimini azaltmak veya doğal habitatlara asgari zarar vermek gibi teknik yeterlilikleri kapsayabilir. Pratik açıdan bakıldığında, aşağıdaki sorulara benzer sorularla ilgilidir.

- Şirketin önceden çevre sözleşmeleri yürütme deneyimi var mı?
- Şirketin sözleşmedeki çevresel unsurları yerine getirebilecek eğitim, kişisel nitelik ve deneyime sahip çalışanları veya bu gibi çalışanlara erişimi var mı?
- Şirketin çevreyi korumak için gerekli teknik donanımı veya bu donanıma erişimi var mı?
- Şirketin sözleşmede belirtilen çevresel hususların kalitesini sağlayan araçları var mı (ör: ilgili teknik organlar ve tedbirler)?⁵⁶

Örnek verilirse, idare “biyoklimatik bir binanın dizaynı ve inşaatı” üzerine bir ihale gerçekleştirecekse, isteklilerden biyoklimatik tekniklerini kullanarak daha önce inşa etmiş oldukları binaların bir listesini sunmasını isteyebilir.⁵⁷

⁵⁴ The Procura⁺ Manual, A Guide To Cost Effective Sustainable Public Procurement, ICLEI- Local Governments For Sustainability, European Secretariat Germany, 2007

⁵⁵ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

⁵⁶ a.g.e.

⁵⁷ The Procura⁺ Manual, A Guide To Cost Effective Sustainable Public Procurement, ICLEI- Local Governments For Sustainability, European Secretariat Germany, 2007

3.3.4. İhale Etme Kıstasları (Tekliflerin Değerlendirilmesi)

İhalelerin bu sürecinde ihale makamı en uygun teklifi seçmek için teknik yeterlilikleri karşılayan tekliflerin kalitesini değerlendirmektedir. Bilindiği üzere, Avrupa Birliği ihale kurallarına göre bir ihale en düşük fiyat ya da ekonomik olarak en avantajlı teklif esasına göre sonuçlandırılmaktadır.

En düşük fiyat esasına göre sadece tekliflerin fiyatları incelenmektedir. Bundan dolayı eğer idare çevre kıstaslarını daha önceki aşamalarda tanımlamamışsa, bunları bu aşamaya dâhil etme şansı yoktur. Bu esası tercih eden idare, çevre kıstaslarını teknik yeterlilik kısmında istemelidir.

İhalede ekonomik olarak en avantajlı teklif esası baz alınmışsa, ihale etme kıstası fiyatla beraber ele alınmalıdır. Bu kıstas, kalite, teslim süresi, teknik özellikler, satış sonrası teknik yardım veya çevresel karakteristikler gibi şartlar sunabilir. Mevzuatta ihale etme kıstasları için temel kurallar belirlenmiştir.⁵⁸ Bunlara göre ihale etme kıstasları;

- Sözleşmenin konusu ile ilgili olmalıdır.
- İhale makamları sınırsız seçim özgürlüğü sağlamamalıdır. Bu, tekliflerin birbirinden ayırt edilmesi için nesnel bir temel oluşturmaları ve yeterince konuya özel olmaları gerektiği anlamına gelmektedir.
- Önceden ilan edilmiş olmalıdır.
- Seçim kıstasları olmamalıdır. İhale etme kıstasları, seçim aşamasında daha iyi değerlendirilebilecek ya da seçim aşamasında zaten değerlendirilmiş hususları ele almamalıdır. Bu, teklif sahiplerinin önceki deneyimi veya teknik ve mali kapasitelerine dair ihale etme kıstaslarının önüne geçer.
- Topluluk hukukuna saygı duymalıdır.⁵⁹

Örneğin bilgisayar kiralama hizmeti ihalesi yapan bir idare, teknik yeterlilik olarak belirli bir enerji tüketim seviyesi belirleyebilir. İhale etme kıstasında daha az

⁵⁸ The Procura+ Manual, A Guide To Cost Effective Sustainable Public Procurement, ICLEI- Local Governments For Sustainability, European Secretariat Germany, 2007

⁵⁹ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

enerji tüketen teçhizata öncelik tanınabilir. Bu çerçevede ihale etme kıstası aşağıdaki gibi düzenlenebilir:

- Ekonomik teklif: 80 puana kadar
- Teknik yeterlilik kısmında tanımlanan enerji tüketiminden daha az enerji tüketimi: 20 puana kadar⁶⁰

3.3.6. Sözleşmenin Uygulanmasına İlişkin Hükümler

Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin maddeler, sözleşmenin nasıl yerine getirileceğini belirlemek için konulur. Çevresel ve sosyal hususlar, sözleşme ilanında veya şartnamelerde yer almaları ve Topluluk hukukuna uygun olmaları kaydıyla, sözleşmenin uygulanmasına ilişkin maddelere dâhil edilebilir.

Sözleşme hükümleri, teknik şartlar, ihale etme veya seçme kıstasları gibi gösterilmemelidir. Diğer bir deyişle, ekonomik operatörden ihale prosedürü sırasında akdi kurallara uygunluğunu kanıtlaması talep edilemez.

Sözleşme hükümlerine uyum yalnızca sözleşmenin yürütülmesi sırasında kontrol edilir. Ancak sözleşme maddeleri, ihale sürecinin bir parçası olarak edilmiş belli taahhütleri içerebilir (örneğin, ihalede iddia edilen çevresel performans seviyelerine uymaya zorlama).

Sözleşme hükümleri, şirketlerin sözleşmede belirtilen tüm yükümlülüklerden haberdar olmaları ve bunları fiyat tekliflerinde yansıtabilmeleri için ihale ilanında açıkça ortaya konmalıdır.

İhale makamı, ekonomik operatörlerin akdi şartlara uymadığı durumlarda ileriki aşamalarda ihale dışı bırakılacağını belirtebilir.

Sözleşme hükümleri, sözleşmenin uygulanmasına ilişkin olmalıdır. Bu, mal, hizmet veya yapım işlerinin üretimi ve sağlanması için gerekli faaliyetlerle ilişkili olmaları anlamına gelir.

Sözleşme hükümleri, herhangi bir üye ülke yüklenicisinin lehine sonuçlanacak bir ayrımcılığa neden olamaz.⁶¹

⁶⁰ The Procura+ Manual, A Guide To Cost Effective Sustainable Public Procurement, ICLEI- Local Governments For Sustainability, European Secretariat Germany, 2007

⁶¹ Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDEN İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

4.1. Entegre Enerji Yönetim Hizmetleri, CONSIP- Ulusal İhale Ajansı, İtalya

Yeşil kamu alımları ihtiyacı CONSIP' in 2006 yılında yaptığı pazar talebi analizi ile fark edilmiştir. Buna göre, ısıtma sistemleri İtalya'daki tüm kamu otoritelerinin toplam enerji tüketiminin yıllık yaklaşık 2.4 milyon Euro'ya tekabül eden %38 inden sorumludur.

Böylece maliyetleri azaltma ve kamu alımlarında yenilikleri teşvik etme amaçlarıyla İtalya merkez ihale organı CONSIP, enerji verimliliğinin artırıldığı, tüketimin ve CO₂ emisyonlarının düşürüldüğü ısıtma sistemleri ihtiyacını “Entegre Enerji Yönetim Sistemleri” olarak adlandırılan çerçeve anlaşma sürecini başlatmıştır.

İhale öncesi pazar araştırmaları İtalya'nın ticaret organizasyonları ve işletmelerine yöneltilen online anketler ile yapılmıştır.

İhale 12 kısımlı açık ihale olup, 5 ayrı tedarikçinin üzerinde kalmıştır. Bu isteklilerin belirlenmesinde ekonomik olarak en avantajlı teklifler tercih edilerek, değerlendirmede %70 teklif fiyatı ve %30 teknik özellikler ele alınmıştır.

Teknik özellikler bakımından YSA kıstasları;

- Kamu binalarının içindeki sıcaklık ısıtma gerektiren aylarda (4 ay süresince 8 saat boyunca) belli bir derecede (örneğin 20 °C) muhafaza edilmeli.
- Binaların içine elektronik sayaçlar ve termometreler konularak sürekli gözlemlenmeli.
- Online gözlem faaliyetleri ve desteği olmalı.
- Isıtma sistemleri tüketiminin optimal bir düzeyde değerlendirilmeli.
- Her bina için enerji denetimi yapılmalı.

Değerlendirme bakımından YSA kıstasları;

- Çevre değerlendirme ve/veya sosyal bütçe ve/veya sürdürülebilirlik raporu sunabilmesi
- Enerji hizmetleri alan her bina için kızılötesi raporu

Yukarıdaki raporların her biri her ihale kısmı için hangi isteklinin daha avantajlı olduğunun belirlenmesinde değerlendirilmiştir.

Sözleşmenin uygulanmasındaki şartlar ise;

- Tedarikçiler tüm binaların/ısıtma sistemleri sisteminin enerji tüketiminde benzin tonlarıyla ifade edilecek asgari bir düzeyde düşmeyi garantilemek zorundadır. Ayrıca elde edilen verimlilik sonuçlarını gerektiğinde sunmakla yükümlüdürler. Firmalar AAEG (İtalya Elektrik ve Gaz Düzenleyici Otoritesi) tarafından verilen sertifikaya sahip olmak zorundadır.

Sonuç olarak;

- Yaklaşık 5000 kamu binasında maliyetler %27 düşmüştür.
- Toplam 800 milyon Euro değerindeki sözleşmeler 5 yıl için yerine getirilmiştir.
- İsteklilerde teknik özellikler bakımından gelişmiş bir rekabet ortamı oluşmuştur.

İhalenin çevresel etkileri ise;

- Sözleşmeye asgari miktarda (375 TOE⁶²) enerjiden tasarruf edildiğine dair sözleşme performans kriteri dâhil edilmiştir. Uygulamada gerekli miktardan daha fazla (6000 TOE) tasarruf edilmiş ve ayrıca CO₂ emisyonu 4.800 ton azalmıştır.
- Kısa dönemde tedarikçiler binaların enerji tüketimini azaltmak için cesaretlendirilmiştir.

⁶² TOE: Tonne of oil equivalent (ton petrol eşdeğeri) . Bir enerji ölçüm birimi.

- Uzun dönemde, tedarikçiler tarafından kurulan ekipmanlar kamu idarelerine devredilmiştir.
- Tüm İtalyan kamu otoritelerinin bu örneği uygulaması halinde, yıllık yaklaşık 100 milyon Euro tasarruf edecekleri hesaplanmıştır.⁶³

4.2. Londra Olimpiyatlarında Sürdürülebilir Beton Arzı

Londra, Doğu Londra'nın canlandırılmasında önemli bir rol oynayacağı düşüncesiyle 2012 Oyunlarında ev sahipliği yapmak için aday olmuştur.

Olimpiyat Teslim Otoritesinin (The Olympic Delivery Authority-ODA) esas işi zamanında ve mümkün olan bütçeyle yarış alanları, tesisler, altyapı ve karayolları inşa etmektir. Bu hedefler doğrultusunda ana öncelik politikaları belirlemek için, Olimpik Kurul 2006 yılında "Sürdürülebilir Politika Londra 2012" yi yayımlamıştır. Böylece "iklim değişikliği, atıklar, biyolojik çeşitlilik, sağlıklı yaşam" konulu temel başlıklar belirlenmiştir.

Olimpiyat Teslim Otoritesi, Olimpiyat Parkındaki tüm projeler için 2007 yılında hatları çizilen Sürdürülebilir Büyüme Stratejisindeki sürdürülebilirlik hedeflerini belirlemiştir. İdare, Olimpiyat Parkı inşası için kamu alımlarıyla alınacak malzemelere ilişkin çevreci materyallerin belirlenmesi ve kullanılmasını amaçlamıştır. Bu hedeflere ulaşmak için 4 adet sürdürülebilir şart belirlemiştir:

- Sürdürülebilir yapı malzemeleri kullanılması
- Dönüştürülmüş ikincil inşaat malzemelerinin kullanılması
- Çevresel etkileri minimuma indirgenmesi
- Sağlıklı yapı malzemeleri kullanılması

Sözleşmelerin konusu; Olimpik park için beton temini olarak belirlenmiştir.

Teknik özellikler;

⁶³ [EC], Green Public Procurement A Good Collection Of Good Practices, 2012

Olimpik Teslim Otoritesi teklif verenlerden aşağıda yer alan hedefleri karşılamalarını ya da bu hedefleri aşmalarını istemiştir:

- Yapı malzemelerinin asgari olarak %20 geri dönüştürülmüş içerikten oluştuğunu garanti etmeli
- Kullanılan agreganın (kum ve çakıl karışımı) % 25 inin geri dönüştürüleceğini garanti etmeli
- Malzemelerin %50 sinin daha sürdürülebilir olan gemi ve tren gibi yollarla inşaat alanlarına taşınması
- İnşaat alanında kullanılan araçların düşük emisyonlu ve enerji verimli olması
- İnşaat alanındaki araçların azaltılması için istekliler ayrıca bir beton santrali kurarak inşaat alanında dağıtım yapmak zorundadır.

Sonuçlar;

Park alanında yarış alanlarının ve destekleyici yapıların inşası için 500.000 m³ hazır betonun yaklaşık 1 milyon ton kadar agregaya gerekli olduğunu hesaplanmıştır. İdare, beton tedarikçisi ile çalışarak sürdürülebilir beton karışımları geliştirmek için arz zincirine dâhil olmuştur. Bu durum, geri dönüştürülmüş ve ikincil 170.000 ton (toplam agreganın %22 si) agregaya kullanılmasına sebep olmuştur. Verimlileştirme ve bileşimin etkililiği beton talebini 65.000 m³ düşürerek bununla birlikte kullanılacak olan 120.000 ton agregadan da tasarruf edilmiştir. Olimpik park planı, mühendisler, müteahhitlerin yenilikçi tasarımları yaklaşık 289.000 ton hammaddenin taş ocaklarından getirtilmesini ve ayrıca olimpik parkın neredeyse 6 yıl işletilmesine denk gelen 46.500 tondan fazla CO₂ salımı engellenmiştir.

4.3. Bulgaristan Çevre ve Su Bakanlığı %100 Geri Dönüşümlü Kâğıt, Sofya

Çevre ve Su Bakanlığı, Bakanlar Konseyi, Ekonomi ve Enerji Bakanlığı ve Kamu İhalesi Kurumunun yeşil satın alımın uygulanmasında ortak sorumlulukları vardır. YSA için ulusal bir eylem planı hazırlanmış olup, hükümetin onayı sürecindeki

işlemler devam etmektedir. Ayrıca Bakanlık tarafından Bulgaristan'daki ihale yapan otoritelere YSA üzerine bir rehber dağıtılmıştır.

17 Kasım 2009'da Sofya'daki YSA üzerine Ulusal Konferans esnasında Çevre ve Su Bakanlığı, yeşil bir ihale yapma niyetini duyurmuştur. Kâğıt sektörü, belirgin çevresel etkileri ve maliyetleri arttırmadan daha çevreci alternatiflere dönüştürmenin muhtemel olması dolayısıyla YSA kıstaslarının uygulanacağı ürün grubu olarak seçilmiştir.

YSA kıstasının kullanımı;

İhale konusu; A4 formatında 8000 kutu %100 geri dönüşümlü kâğıt.

Seçme kriteri;

Teknik niteliklerini kanıtlamak üzere isteklilerden ISO 9001:2000 kalite yönetim sertifikasının bir örneğini sunmaları istenmiştir. Test raporlarının ve teknik özellikleri kanıtlayan diğer belgelerin isteklinin dosyayı sunmasından önceki son 6 ay içinde alınması gereklidir.

Talep edilen kâğıdın teknik özellikleri;

- Tamamıyla geri dönüştürülmüş kâğıtlardan üretilmiş olmalıdır.
- En azından ECF ürünleri olmalıdır yani elementsel klor olmadan (ECF-Elemental Chlorin-Free) ile ağartılmış olmalıdır. Tamamen klorsuz element (TCF-Total Chlorin Free) ile ağartılmış ise de kabul edilir.
- Blue Angel ve/veya Nordic Swan eko-etiketi ve/veya denk etiketlerin kriterleri ile uyumlu kriterleri olmalı

Seçme kriteri: En düşük fiyat.

Sonuçlar;

- Selüloz üretimi ormanlık alanların küçülmesine ve bu biyoçeşitlilik kaybına neden olmaktadır. %100 geri dönüşümlü kâğıt kullanımı, selüloz üretiminin azalmasını sağlamaktadır. Ayrıca, geri dönüştürülmüş lif kullanımı üretim sürecinde tüketilen su ve enerji miktarını düşürmektedir.
- Kâğıt ağartma sürecinde kullanılan klor bileşikleri sudaki organik maddelerle tepkimeye girerek toksik bileşikler yaratmakta ve su ekosistemlerinde çok az çözünebilmektedir. Bu bileşiklerin üretiminden kaçınmak için, kâğıt ağartma süreci tamamen klorsuz ya da elementsel klor olmadan gerçekleştirilmelidir.
- Geri dönüştürülmüş kâğıtların kamu tarafından ihale edilmesinin çevresel faydalarının yanında, bazı finansal faydaları da bulunmaktadır. Bakanlık geri dönüşümlü ve geri dönüştürmesiz kâğıtların pazar fiyatları hakkında ihale öncesi bir analiz yapmış ve fiyatların benzer olduğu gözlenmiş olup, geri dönüşümlü kâğıt teknik özellikleri karşılamıştır.

4.4. Barcelona Sürdürülebilir Orman Ürünleri İhaleleri

Barcelona şehri 2001 yılından itibaren sürdürülebilirlik isteklerini satın alımları uygulamalarına gittikçe artan bir hızda dahil etmeye başlamıştır. Bu uygulamalar 21 politika ve araçtan oluşan “Şehir Yerel Ajandası”⁶⁴ ile şekillenmiş ve sürdürülmüştür. Barcelona’nın kereste alımları sorumluluk politikası (Temmuz 2004), şehrin orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve akılcı yönetimine katkı sağlayarak şehrin yol açtığı çevresel etkinin azaltılması amacıyla yürürlüğe konmuştur. Ayrıca sivil toplum örgütlerinin yasal olmayan kereste kesimine karşı yürüttükleri lobi faaliyetleri bu politikaların yürürlüğe konmasında etkili olmuştur. Şehrin kereste politikası bütün orman ürünlerinin sürdürülebilir ormanlık alanlardan- üreticilerden alınmasını zorunlu kılmıştır.

⁶⁴ Türkçeye “Yerel Gündem 21” olarak da çevrilebilen bu program esasen Birleşmiş Milletler Ekonomik Kalkınma Programının yerel yönetim ayağıdır.

2004'ten itibaren Barselona, politikanın yaygınlaşmasını desteklemiş ve yerel cenaze hizmetleri, Park ve Bahçeler Müdürlüğü tarafından sağlanan banklar, yeni şezlonglar gibi odundan yapılmış kamusal malların büyük çoğunluğunda FSC (Forest Stewardship Council- Orman Koruma Konseyi) sertifikası aranmıştır. 2004-2008 yılları arasında sürdürülebilir kereste alımları faaliyetleri oldukça büyük bir miktar olan 4674 m³ keresteyi kapsamaktadır.

Çevresel kısıtların kullanımı;

2004 yılından bu yana uygulanan Barselona'nın kereste politikasına göre kereste, biyolojik çeşitliliğe sahip, ağaç göstergelerinin izlendiği, kesim kontrolünün yapıldığı ormanlık alanlardan temin edilmek zorundadır. Politika FSC ya da denk kurumlar tarafından verilen sertifikalı kerestelerin ilk tercih sebebi olduğunu açıklamaktadır. İkincil tercih sebebi ise bunların dışındaki teklif verenlerin sürdürülebilir ormancılık adına taahhüt vermesi ve bir beyanla gereken önlemleri almaya başlamasıdır. Bu gereklilikler değerlendirme kriteri olarak aranmıştır ancak teknik özellikler kısmına da dâhil edilebilmektedir. Yasal olmayan kesimleri önlemek için kaynak ülkenin sertifikası, teknik özellikler kısmında her zaman istenmektedir.

Çevresel etkileri açısından;

Süreç ürünlerin kaynak ülke bilgisiyle birlikte sertifika ve kesilen toplam miktarın değerlendirilerek kereste alımlarının izlenmesi şehir meclisleri tarafından yürütülmüştür. Katılım sağlayan çeşitli yerel otoritelerden edinilen bilgilere göre, 2004-2008 yılları arasında takip edilen kereste mülkiyetlerinin %76 sının sürdürülebilir kereste sertifikası (FSC veya benzeri) sahibi ya da sertifika alma sürecinde olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak,

Kereste alımları politikası, belediyelerin satın aldığı kerestenin gözlemlenmesi ve politikanın uygulanması amaçlarıyla tüm paydaş birimlerden katılımın sağlandığı ulusal bir komite kurulmasına yol açmıştır. Kereste alımlarında görev yapan

personelin eğitilmesi ve verilen teknik desteklerin maliyetleri Barselona'nın Sürdürülebilir Şehir Programından karşılanmıştır.

Barselona'nın sürdürülebilir keresteye ilişkin uygulamaları İspanya'da bir ilk olup, diğer yerel yönetimlere örnek teşkil etmiştir. Ayrıca sürdürülebilir orman ürünleri üreten ve dağıtan firmalara yeni bir pazar fırsatı olanağı sunmuştur.

4.5. Temizlik Ürünlerinde Resmi Eko-Etiketlerin Kullanımı, Esbjerg Şehri, Danimarka

Danimarka ilk yeşil satın alım eylem planını 1994 yılında yapmıştır. Yedi ürün grubu için geçerli olan YSA kıstasları yerel ve bölgesel otoriteler için zorunlu kılınmıştır. Buna ek olarak, 115.000 nüfusuyla şu an ülkenin beşinci büyük kenti olan Esbjerg, ulusal çevre hedeflerine ulaşmak için YSA'yı bir araç olarak kullanmayı taahhüt etmiştir.

2005 yılında Esbjerg şehir temizlik ürünleri almak istemiştir. Mümkün olan en düşük çevresel etkiye sahip temizlik ürünlerinin alınabileceğini göstererek şehir halkı ve firmalara örnek olmayı amaçlamıştır. Esbjerg şehir yönetimi ihalelerde eko etiket istenmesinin önemli olduğuna ikna olmuştu ancak AB kamu alım direktifleriyle uyumlu eko etiketlerin kullanımının çok da kolay olmadığı kanısına varmıştı.

İhalede kullanılan kıstaslar;

Esbjerg tanınmış eko-etiketlenmiş ürünlerin temel çevresel niteliklerini taşıyan temizlik ürünleri için ihaleye çıkmıştır. Kamu alımları direktifleri (2004/17/EC ve 2004/18/EC) belli durumlarda bunu teknik özellikler kısmında eko etiket kriteri olarak koyulmasına açıkça izin vermektedir. Ancak bu, şirketlere belli bir eko etiket türü sahip olma ya da belli bir eko etiketle uyumlu olma zorunluluğu altında konulamamaktadır. Ayrıca tanınmış bir kurumdan alınan test raporu ya da üreticiden

alınmış teknik dosya⁶⁵ da kanıt olarak kabul edilmelidir. Bu ihalede, Esbjerg idaresi, isteklilerden şu eko etiketlerdeki çevresel özellikleri karşılamaları istemiştir: Avrupa Birliği Eko Etiketi, İskandinavyan Kuğu'su (Nordic Eco Label Swan) , Alman 'Blauer Engel' ya da İsveç 'Bra Miljöval' .

Sonuçlar;

- Tekliflerin birçoğu yukarıda anılan çevre etiketlerine sahip temizlik ürünleri şirketleri tarafından verilmiştir. Çok az bir kısmı ise, temizlik ürünlerinin ihalede istenen gereklilikleri karşıladığını gösteren raporlar sunmuştur. İdare, çevre etiketli temizlik ürünlerinin etiket sahibi olmayan ürünlerden daha pahalı olmadığı görülmüştür.
- Tedarikçilerden alınan geri bildirimler oldukça olumlu olmuştur. (Sadece bir tedarikçi maliyetleri ileri sürerek eko etiket kullanmayı tercih etmediğini açıklamış; ancak ürünlerinin çevresel nitelikleri yerine getirdiğini gösteren bir teknik dosya sunmuştur.)
- Çevresel etki açısından bakıldığında ise; temizlik ürünlerinin çevre üzerindeki etkilerinin oldukça yıkıcı olduğu görülmektedir. Bu etkilerden bazıları; hava kirliliği, ozon tabakasındaki değişimler, biyoakümülyasyon ya da besin zincirinin bozulması, su canlıları üzerindeki tehlikeli etkiler, su kalitesindeki bozulma olarak gösterilebilir. Ayrıca, temizlik ürünleri ambalajları atık oluşturmaktadır. Bazı temizlik ürünleri insan sağlığına ve ürünün üretim sürecinde çalışanlara zararlı olarak sınıflandırılan çözücüler içermektedir.
- Bir araştırmaya göre Danimarka'da kamu tarafından ihalesi yapılan temizlik ürün ve hizmetlerinin yaklaşık %80 i eko etiket sertifikalı (ya da eko etiket

⁶⁵ Teknik dosya REACH kapsamındaki kayıt için gerekli olan tüm bilgileri içeren madde 10(a)'da belirtilmiş dokümantasyondur. REACH, kimyasalların kaydı, değerlendirilmesi, izni ve kısıtlanmasını öngören yeni bir Avrupa Birliği mevzuatıdır. 1 Haziran 2007'de yürürlüğe girmiştir ve bir dizi AB Yönetmelik ve Tüzüğüne kapsamakta ve onları tek bir sistem altında toplamaktadır.

kriterleri ile uyumlu) olduğu görülmüştür. Bu kamu alımları politikasının sonucu olarak 2006-2007 yıllarında CO₂ salınımının %43 oranında ve maliyetlerin %4 civarında azaldığı tespit edilmiştir.

4.6. Stockholm Çevre Dostu Bilişim Ekipmanları

Stockholm Şehir Konseyinin 1990 yılının başlarından itibaren detaylandırılmış bir çevre politikası mevcuttur. An itibariyle Konsey “Çevre Adımı 5” başlıklı beşinci çevre politika dizisini yürürlüğe koymaktadır. Odaklanılan alanlar; iklim değişikliği ve satın alınan ürünlerde tehlikeli içeriklerin azaltılması veya çıkartılmasıdır.

2010’da Stockholm Şehir Konseyi bilgisayar alımları için yeni ve bağlayıcı çevresel gereklilikleri yayımlamıştır. Yeni şartlar; düşük enerji tüketimi, yeni ürünlerde geri dönüştürülmüş plastik kullanımı ve kurşun, cıva ile halojenli alev geciktiricilerin çıkartılmasıdır.

Şehir Konseyinin mülkiyetinde yaklaşık 40.000 masaüstü ve laptop bilgisayar bulunmaktadır. Uyguladığı politikalarla hem masaüstü hem laptoplarda cıvasız ekrana sahip İsveçli ilk büyük kuruluşlardan olacaktır.

Kıstasın kullanımı;

İhale için Stokholm Şehir Konseyi kendisine ait yeşil satın alma kıstasları dizisini (The SMIL-Smart Purchasing for Country- Ülke için Akıllı Satın Alım) kullanmıştır. Bu kıstaslar, ofis bilişim ekipmanları için olan Avrupa Birliği temel yeşil satın alım kıstasları doğrultusunda oluşturulmuştur.

Teknik nitelikler:

- Tüm ekipmanlar enerji performansı anlamında en son Enerji Star Standartlarını karşılamalıdır.

- Bilgisayarlar kurşun, cıva, PVC, halojen geciktiricisi içermemeli ve RoHS Direktifi⁶⁶ (2002/95/EC) ile uyumlu olmalıdır.
- Bilgisayarlar Enerji Star kriterinden %20 daha iyi bir Tipik Elektrik Tüketimine⁶⁷ sahip olmalı ve en azından %10 geri dönüştürülmüş plastik içermelidir.
- Bütün ekranlar TCO Geliştirme Sertifikası (TCO Displays 5)⁶⁸ veya denk belge şeması altında en son çevre ve kullanım kriterleri ile uyumlu olmalıdır.

Seçme kriteri;

İstekliler SFS 2005:209 ve pil ve ambalajlamadaki üretici sorumluluklarını SFS 2008:834 düzenlemelerine uygun şekilde karşılamak için teknik kapasitelerini göstermek zorundadırlar.

⁶⁶RoHS elektronik kartlarda ya da malzemelerde bazı maddelerin bulunmamasını şart koşan direktiftir. İngilizce Restriction of Hazardous Substances Directive (Belirli Zararlı Maddelerin Kullanımını Kısıtlama) kelimesinin baş harflerinden oluşur.

⁶⁷ Typical Electricity Consumption-TEC bir ürünün 1 hafta boyunca tipik elektrik tüketimini ifade eder. Test yöntemi Energy Star tarafından tanımlanmıştır.

⁶⁸ TCO sertifikası kullanıcı ve çevre dostu, güvenli ofis ekipmanları için geliştirilmiş ürün sertifikasıdır. Genellikle bilgisayar ekranları ile ilişkilendirilse de son dönemde bilgisayarlar, klavyeler, yazıcılar ve cep telefonları için de belli standartlar oluşturulmaya başlanmıştır.

SONUÇ

18. yüzyılda başlayan sanayi devrimiyle giderek artan üretimin çevre üzerinde yarattığı baskılara çözüm arayan devletler, çevre ile kalkınma arasındaki dengenin oluşturulması amacıyla sürdürülebilir kalkınma yaklaşımını benimsemişlerdir. Bu yaklaşıma göre, ekonomik büyüme ve refah seviyesini artırma çabaları, çevre ve insanların yaşam kalitesini koruyarak gerçekleştirilmelidir.

Ülkelerin sürdürülebilirlik politikaları ivme kazandıkça, bu politikaların çevre, sosyal yaşam ve ekonomi üzerindeki olumlu etkileri görünür hale gelmeye başlamıştır. Örneğin, Amerika Federal Hükümeti'nin 1970 lerdeki satın alım programı, ileri gelen bilgisayar üreticilerini enerji verimli, daha az toksik bilişim ekipmanları dizayn etmeleri için harekete geçirmiştir. Ayrıca bu hükümet programları sayesinde, Amerika Çevre Koruma Ajansı (US EPA) sertifikasyonları, Enerji Star ve Yeşil Bina Ortaklık Programları da başlamıştır. Ekim 2009 da sıfır karbon ayak izine odaklanan federal satın alma düzenlemeleriyle düşük karbonlu ürünlerin, özellikle taşıtların, üretilmeye başlanacağı beklenmektedir. Yine örnek olarak, Polonya'da Czestochowa kentinde, yerel bir hastanenin enerji tüketimini azaltmak için satın aldığı güneş kollektörleri sayesinde ortalama yıllık enerji maliyeti tasarrufunun 63.500 Euro olarak hesaplanması verilebilir.

Sürdürülebilir kamu alım politikalarının çevre ayağı diyebileceğimiz ve kısaca kamu alımlarına çevresel kısıtların dâhil edilmesini ifade eden yeşil kamu alımları terimi ülkemize yabancı olmakla birlikte, uluslararası platformda gittikçe önem kazanan bir yaklaşım haline gelmiştir.

Ülkemizin kamu alımlarını düzenleyen 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu, Türkiye'nin Dünya Ticaret Örgütü ile ilişkileri ve Avrupa Birliğine üyelik sürecindeki çalışmaların etkisiyle dünyadaki güncel ihale politikaları ve Avrupa Birliği ihale mevzuatı göz önüne alınarak oluşturulmuş olup, 22.01.2002 tarih ve 24648 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak 01.01.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile saydam, tarafsız, rekabete dayalı bir kamu ihale sistemi kurulması amaçlanmıştır. Diğer taraftan, ilk defa çevre mevzuatına uyum zorunluluğu getirilmiştir. Kanunun 5 inci maddesinin altıncı fıkrasında "*ilgili mevzuatı gereğince Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporu gerekli olan işlerde ihaleye çıkılabilmesi için ÇED olumlu belgesinin alınmış olması zorunludur. Ancak doğal afetlere bağlı olarak acilen ihale edilecek yapım işlerinde ÇED raporu aranmaz.*" hükmü yer almaktadır. Görüldüğü üzere mevcut kamu alımları mevzuatımızda, yapım işleri için ÇED raporu aranmasının haricinde, çevre politikalarımızla paralellik gösterecek çevre kriterleri düzenlemesi bulunmamaktadır. Bu düzenleme haricinde; Kamu İhale Kurumu'nun İngiltere Büyükelçiliği Refah

Fonu destekli Temmuz 2011- Mart 2013 tarihleri arasını kapsayan “Yeşil Alım-Kamuda ve Özel Sektörde Çevre Dostu Satın Alım Projesi” gerçekleştirilmiştir. Bu proje ile Avrupa Birliğine uyumun hızlandırılması ve sürdürülebilir bir kurumsal satın alma yaklaşımına öncülük edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 2013-2014 yıllarını kapsayan “Çevresel Etiket Altyapı Projesi”, Türkiye’deki çevre etiketi mevzuatının oluşturulması amacıyla başlatılmıştır. Bu projenin başarıyla tamamlanması halinde kamu alımlarında çevresel kıstas olarak talep edilebilecek çevre etiketi düzenlemesi oluşabilecektir.

Sonuç olarak, çevre problemlerinin sınır tanımadığı bilinciyle ülke olarak bu alanda daha çok politika üretmemiz gerekmektedir. Yeşil kamu alımları politikasının ülkemiz ihale makamları tarafından benimsenmesi halinde, gerek uygulamanın az maliyetli olması gerekse ekonomik, sosyal ve çevre anlamında getirdiği olumlu katkılarla, sürdürülebilir kalkınma hedefimizin gerçekleşmesinde anahtar bir rol oynayacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

AKBAŞ Gökşen, APAR Altan, Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir Ve Kapsayıcı Büyüme İçin Avrupa Stratejisi, T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Eylül 2010, Ankara

Avrupa Komisyonu, Yeşil Alım - Yeşil Satın Alım El Kitabı, 2011, Commission Of the European Communities, Buying Green – A Handbook On Green Public Procurement

Commission Of The European Communities, Public Procurement For A Better Life, COM 2008 400 Final {SEC(2008) 2124} {SEC(2008) 2125} {SEC(2008) 2126}, Brussels, 16.07.2008

Commission Of The European Communities, Green Public Procurement A Good Collection Of Good Practices, 2012

Commission Of The European Communities, European Commission Green Public Procurement (GPP) Training Toolkit - Module 1: Managing GPP Implementation, 2008

DEMİRER Göksel N., Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Yayınları I, Yaşam Döngüsü Analizi

DULUPÇU Murat; Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler, Dış Ticaret Dergisi, Sayı 20

EMREALP Sadun; Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı, Şubat 2005

European Project Buy Smart +, Analysis Report Of Procurement Standards And Procurement Praxis In Europe

GÜVEN Ülfer Yıldırım, Avrupa Birliği Kamu İhale Politikası ve Türk İhale Sisteminin Avrupa Birliği Sistemine Uyumu, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, Mayıs 2007, Ankara

Isı, Su ve Yangın Yalıtımcıları Derneği (İZODER), 2010-2013 Isı Yalıtımı Planlama

Raporu, Haziran 2010

KARA Hüdai Dr.,Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Yayınları III, Eko-Etiket

PARIKKA Katriina - Alhola, NISSINEN Ari, Enhancing Green Practice In Public Road Construction Procurement, August 2008

PERERA Oshani, Procuring Green In The Public Sector –A Checklist For Getting Started, IISD-International Institute For Sustainable Development, September 2010

Public Procurement Office, National Action Plan On Sustainable Public Procurement 2010 -2012, Warsaw

PricewaterhouseCoopers, Collection Of Statistical Information On Green Public Procurement In The EU Report-On Data Collection Results, January 2009

T.C Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Avrupa Birliği Antlaşması Ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, Ankara 2011

TESTA Francesco, IRALDO Fabio, FREY Marco, DADDI Tiberia,What Factors Influence the Uptake of GPP Practices? New Evidence From An Italian Survey , Ecological Economics, 2012

The Procura⁺ Manual, A Guide To Cost Effective Sustainable Public Procurement, ICLEI- Local Governments For Sustainability, European Secretariat Germany, 2007

United Nations Environment Programme, Sustainable Public Procurement Implementation Guidelines , 2012

WOZNIACKI Lukasz , Guidance To Foster Green Public Procurement, European Environmental Bureau, April 2012

ZWART Rein, KAMPHOF Ries LL.M,MA., HOLLANDER Koen, IWAARDEN Annelees van, Activities of European Union On Sustainable Urban Development, European Metropolitan Network Institute, September 2012

<http://www.abgs.gov.tr/> (Erişim Tarihi : 23.12.2013)

<http://www.bumko.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 19.11.2013)

<http://www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php?Sayfa=haberdetay&Id=867>, (Erişim Tarihi: 03.12.2013)

<http://esa.un.org/marrakechprocess/> , (Erişim Tarihi: 08.12.2013)

<http://ec.europa.eu/environment/eussd/> , (Erişim Tarihi: 11.12.2013)

http://ec.europa.eu/environment/gpp/studies_en.htm, (Erişim Tarihi: 12.12.2013)

<http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/brochure.pdf> , (Erişim Tarihi:18.11.2013)

<http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/facts-and-figures.html>, (Erişim Tarihi: 25.11.2013)

http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/module1_factsheet_lcc.pdf, (Erişim Tarihi : 17.12.2013)

http://ec.europa.eu/unitedkingdom/work_with_eu/tenders/index_en.htm, (Erişim Tarihi 23.12.2013)

www.kik.gov.tr (Erişim Tarihi: 05.11.2013)

<http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-cevre-konulari.tr.mfa> ,(Erişim Tarihi: 04.12.2013)

<http://www.unep.org/> (Erişim Tarihi: 06.12.2013)